

Att vandra framåt och snegla bakåt

I OKTOBER 2015 tillträdde jag det traditionsrika ämbetet som riddarhussekreterare. Under mina första månader har jag haft förmånen att möta många engagerade människor, och börjar få ett grepp om den mångfacetterade värld som är Riddarhuset. Adelsmötets öppnande i februari var givetvis en höjdpunkt. Bland andra givande tillfällen kan nämnas besök på våra välskötta domäner i Östergötland, möten med gäster och företrädare för våra närstående organisationer, Adelsförbundet, Riddarhussällskapet och RAUK samt en njutningsfull eftermiddag med Riddarjazzen som fyllde vårt gemensamma palats med musik, dans och glädje. Som gammal historielärare tycker jag att det är enormt roligt med alla skolklasser som besöker Riddarhuset och får sig levande historia till livs. Nu jobbar kansliet med jubileumsåret 2016 då vi högtidlighåller att det var 150 år sedan ständsriksdagen avskaffades, ett tecken på att det är de långa perspektiven som råder. Jag vill passa på att tacka mina företrädare, Carl-Gustaf Åkerhielm och Henrik von Vegesack, som varit ovärderliga att hjälpa mig denna första tid. Det är ett privilegium att få arbeta i denna historiska och vackra byggnad, med alla kunniga och engagerade medarbetare på kansliet.

Riddarhusets mission är att värna, vårda och levandegöra ett unikt historiskt arv för samtiden och framtiden. Detta är ett, i ordets allra bästa mening, konservativt uppdrag. Vi ska bevara och värna inför framtiden. Med det enastående rika kulturarv vi förvaltar i form av riddarhuspalatset, traditioner, domänstiftelser, arkivalier, vapensköldar med mera, är det en självklarhet att ha denna konservativa inriktning i vårt gemensamma värv. De representerar många hundra år av sammanhållet kulturarv. Samtidigt finns det en hel del förändring och utveckling i samhället som vi tar till oss. Vi tänder därför inte längre stearinljus för att lysa upp i salarnas mörker, vi använder modern fjärrvärme och energistyrning. Larmcentraler har ersatt vakter. Vi digitaliserar vår kommunikation och våra samlingar. Att vårda och bevara, samtidigt som vi förnyar, är i dessa sammanhang enkelt och oproblematiskt. Vi använder moderna metoder för att vårda och levandegöra vårt historiska arv. Utveckling och konservatism går hand i hand. Jag skulle vilja uppmäna till reflektion kring hur vi som organisation på fler områden kan omfamna utveckling för att genomföra vårt grunduppdrag. Kan vi till exempel öppna vår organisation för fler individer som har vilja, engagemang och kompetens att värna, vårda och levandegöra vårt gemensamma kulturarv?

Riddarhuset är och ska vara en konservativ institution. Därom råder ingen tvekan. Förändringar sker gradvis och med eftertanke, för att värna det bästa ur historien samtidigt som vi värnar en verksamhet som är i kontakt med samtiden. Att vandra framåt samtidigt som vi sneglar bakåt, om man så vill. För ibland krävs att vi tar ett steg tillbaka för att fundera och tänka, men att därefter se till att stegens riktning och fart ger tillräcklig styrkraft för färden framåt. Vi ska inte stå still. Institutionen förtjänar en relevans hos alla de ättemedlemmar som vill kunna kombinera ett engagemang för Riddarhuset med ett modernt liv.

Riddarhusets uppdrag är en balans mellan att förnya och bevara. Vi behöver förnyas och förändras för att vara relevanta, samtidigt som vi behöver bevara och förvalta vårt historiska arv.

Erik Drakenberg, riddarhussekreterare

FOTO: FREDRIK STYRFÄLT.

Adelsmötet 2016

Jubilerande adelsmöte öppnat

FÖR 50:E GÅNGEN sedan ständsriksdagens upphörande har Ridderskapet och adeln kallats till lagtima adelsmöte.

Enligt 1859 års ordningsstadga för Ridderskapet och adelns sammankomster ska den som »gifver sitt bifall tillkänna genom handklappning, erlägga Tre Riksdaler». Hade detta tillämpats vid adelsmötets öppnande 2016 hade det blivit ett antal böteslantar. För det var flera värtaliga och relevanta inlägg som applåderades under denna procedurtunga förhandling där många yttranden förvisso framhöll skilda ståndpunkter, men där debatten ändå genomgående höll en god ton.

FRÅN STÄNDSRIKSDAG TILL ADELSMÖTE

För 150 år sedan hölls den sista ständsriksdagen. I samband med representationsreformen i Sverige 1866, då en tvåkammarriksdag infördes, förlorade adeln sin roll som politiskt stånd, en ordning med rötter i 1400-talet. Men adelsståndet kunde inte bara upplösas, som övriga riksdagsstånd. De introducerade ätterna var fortfarande ägare till riddarhuspalatset och förvaldade ett stort antal stiftelser. Så skapades rättssubjektet Ridderskapet och adeln, vanligen kallad Riddarhuset, som vart tredje år kallar till lagtima adelsmöte för att besluta om sina interna angelägenheter.

Institutionens grundläggande dokument är Riddarhusordningen som i sin första version skapades 1626 av Gustav II Adolf och Axel Oxenstierna. I Riddarhusordningen stipuleras bland annat den ganska omständliga, men trevligt högtidliga proceduren med upprop och pollettutdelning som föregår mötets öppnande. Var och en av de anmälda ledamöterna ropas upp och får gå fram till direktionens ordförande för att hämta sin tilldelade pollett, vilken innebär rätt att rösta.

Ridderskapet och adeln består av de på Riddarhuset introducerade ätterna, märk

väl – *inte* av de enskilda ättemedlemmarna. Detta innebär bland annat att varje ätt har en röst i det högsta beslutande organet, adelsmötet, oavsett hur många medlemmar ätten består av. Varje ätt representeras i första hand av en huvudman, den närmast i led till den som först adlades, som står fri att rösta som han själv vill och inte kan »avsättas» av ätten, i den händelse att övriga ättemedlemmar inte uppskattar hans inställning i olika frågor. Kanske lite märkligt för en förening, sett med dagens demokratiska ögon, och det finns fler anakronismer inom denna gamla institution vars urkunder sträcker sig tillbaka till 1600-talets början; till exempel frågan om kvinnors representationsmöjligheter i olika organ och principerna för överförandet av adelskapet från en generation till en annan, där barn tillhör sin fars ätt. Pinsamt och allt för omodernt!

tycker vissa medan andra anser att Riddarhuset aldrig kan bli en modern företeelse och därför bör förbli som den är, eftersom dess historia är unik och att man därför bör gå varsamt fram med förändringar, även om institutionen inte alltid anses som politiskt korrekt och bekväm.

RESPEKT FÖR DET FÖRGÅNGNA

Detta berörde »den äldste greven», det vill säga den till traditionell rang främste närvarande ätteföreträdaren, Johan Lewenhaupt, i det inledningsanförande som öppnar mötet.

– När man befinner sig inom dessa traditionsrika murar kan man inte undgå att känna en stark känsla av respekt. Respekt för vad våra förfäder under århundradenas

Glada miner när herr Carl Rosenblad, fullmäktig friherrliga ätten Rosenblad, träffade Adelsförbundets greve Gustaf Lagerbjelke och valnämndens herr Johan Hallenborg vid adelsmötets öppnande.

Friherre Carl-Henrik Barnekow, fullmäktig grevliga ätten Barnekow, och friherre Jonas Cederström, fullmäktig grevliga ätten Cederström, trivdes bra på sin bänk.

lopp har skapat och de levande traditioner som de lämnat efter sig, sade Johan Lewenhaupt inför den stående församlingen av högvälborne herrar grevar och friherrar, välborne herrar ridders- och adelsmän och övriga närvarande.

Han kunde även konstatera att Riddarhuset är något fullkomligt unikt, ett mänskligt museum, en spillra i ett hav av stora förändringar som i sin helhet förtjänar att bevaras.

– Det åligger nu oss som släktherepresentanter med »rätt att taga säte och stämma»

Valnämndens ordförande herr Roland Dahlman förvarade alla sina dokument i den 100 år gamla portfölj som tillhört hans mor, Agnes von Axelsson.

som det står i Riddarhusordningen, att värna och stå upp för de stadgar som våra förfäder överlämnat till oss att noga förvalta.

Med förhoppningen om att värdighet, aktning för traditioner, regelverk, oskrivna lagar och klok framsynthet skulle prägla förhandlingar och beslut förklarade så den äldste greven 2016 års lagtima adelsmöte öppnat.

Efter en effektiv procedur valdes med ett rungande bifall herr Carl Cederschiöld till ordförande för mötet, friherre Thorsten Leijonhielm till vice ordförande, samt friherrarna Magnus Barnekow, Johan-Gabriel Rudbeck och Henrik von Vegesack till delegerade.

Valda delar av direktionens berättelse, *Det vördsamma memorialet*, presenterades under ledning av direktionsordföranden greve Gustaf Wachtmeister. Kassadirektören herr Patrik Tigerschiöld kunde rapportera om en synnerligen god ekonomisk utveckling men manade till försiktighet framöver, annars finns risk att åka på en »tjottablängare», som han uttryckte det. Direktionens vice ordförande, herr Erik Tersmeden, redogjorde för stiftelseverksamheten och de skatteregler som styr denna. Herr Hans von Stockenström och herr Carl Henric Kuylenstierna kunde berätta om domänförvaltningens goda resultat och stora underhållsprojekt. Herr Johan Coyet kommenterade Riddar-

Herr Bertel Rennerfelt i samspråk med grevinnan Désirée Wachtmeister, som för dagen agerade löpare och delade ut polletter, och Arte et Martes utsända redaktör, friherrinnan Louise Ribbing, g. Hermelin.

husets kulturstöd och evenemang, inte minst den stora satsningen på ett heraldiskt bokverk som adelsmötet 2013 fattade beslut om.

IVRIG MOTIONÄR

Ordföranden remitterade riddarhusdirektionens berättelse till utskottet som de kommande tre månaderna, till adelsmötets slutmöte, ska granska förvaltningen och ta ställning till de projekt som direktionen föreslår för den kommande mandatperioden. Utskottet ska även behandla de motioner som lämnas vid adelsmötet och kort därefter.

Herr Carl Lagercrantz var snabb med att överlämna tre motioner: en rörande representationsreform, en om byggnadsunderhållet och en om vapensköldarna i Adelskalendern. Även detta är en tradition, herr Lagercrantz har motionerat vid varje adelsmöte sedan 1970-talet.

Därefter var det dags för val till riddarhusutskott. Utanför hade ett lugnt, om än kyligt, senvinterdis förvandlats till ett virvlande snöoväder. Var detta måhända ett dåligt omen inför den stundande debatten? Mot valnämndens förslag till utskott hade tio adelsmän två veckor innan mötet lämnat ett alternativt förslag, med sju av valnämndens namn utbytta med tre kvinnor bland de nya namnen. En överhängande risk för stormig ordväxling förelåg.

Valnämndens ordförande, herr Roland

Dahlman, kallades upp för att redovisa hur valnämnden arbetat med att få fram bästa tänkbara kandidater till utskottslistan: Utslutande med kompetens, tid för uppgiften, intresse för sitt kompetensområde, spridning i ålder och även geografiskt över Sverige. Till utskottet behövs, förutom kandidater till ordförande och vice ordförande, kompetens inom områdena juridik och motionerna, domänerna, ekonomi, kapitalförvaltning och intern kontroll, kommunikation samt kultur, byggnadsvård och genealogi. Valnämnden hade anlitat en utomstående juris professor för att få en extern tolkning av hur regelverket kring valbarhet bör tillämpas och därigenom blivit stärkta i sin uppfattning att endast de med rätt att »intaga säte och stämma» på adelsmötet kan väljas till utskottet.

Efter att Roland Dahlman presenterat listan tog friherre Jockum Beck-Friis ordet. Som ordförande i 2013 års valnämnd, tillika en av de tio som lämnat in den alternativa listan, konstaterade han att valnämnden föreslog många goda namn men att den alternativa listan, förutom så bred kompetens som möjligt även vill att kvinnor ska ingå i utskottet och påminde sedan att adelsmötet alltid är suveränt att fatta de beslut det önskar.

Nu fick adelsmötets deltagare debattera frågan.

– När vi går vidare vill jag att vi lämnar över Riddarhuset som vi en gång fick det. Det blir ju något annat om vi ändrar på det.

Med den motiveringen stödjer jag valnämndens förslag, yttrade unge greve Fredrik De la Gardie, fullmäktig herr Ehrnrooth.

Herr Carl Lagercrantz ville dra en lans för den alternativa listan med hänvisning till att ätterna kan komma att dö ut relativt snart, enligt egen uträkning. Räddningen kan då vara att ta in kvinnor. Han yrkade därför att församlingen enhälligt skulle gå in för alternativlistan.

– Då har vi gjort vad vi har kunnat för att behålla Riddarhuset, som vi älskar.

JÄVIG FÖRSAMLING

Friherre Robert Reh binder hade några nyfikna frågor kring den alternativa listan. Fanns det någon jävsituation gällande några av de föreslagna namnen, måntro?

– Vem är man inte jävig med i den här samlingen, replikerade Jockum Beck-Friis, och fick deltagarnas skrattande medhåll.

Friherre Per Taube, en av de tio bakom den alternativa listan, menade att valnämnden hade gjort ett utomordentligt arbete och att deras lista innehöll bra namn.

– Men våra systrar och döttrar är lika mycket adliga. Varför diskriminering när det inte finns någon anledning till det?

Herr Peder Ribbing svarade att det inte handlade om diskriminering utan anledning och framförde tre skäl till varför valnämndens förslag borde bifallas: det första var att kvinnor inte är valbara till utskottet

Direktionens tidigare ordförande herr Henric Ankarcrona och direktionens vice ordförande, herr Erik Tersmeden hade en hel del att prata om.

»Äldste greven», Johan Lewenhaupt, huvudmannen för den äldsta levande grevliga ätten.

eftersom utskottet ska väljas ur adelsmötet. Utskott är en »kommitté som utsetts inom styrande församling», enligt Svenska akademins ordlista. Däremot ansåg han att kvinnor borde kunna adjungeras till utskottet. Det andra skälet är Riddarhusets grundläggande ansvar att värna det historiska arvet.

– Som organisation kan vi liknas vid ett byggnadsminne. Riksantikvarieämbetet anger att »syftet med byggnadsminnen är att bevara spår av historien som har stor betydelse för förståelsen av dagens och morgondagens samhälle och att garantera människors rätt till en viktig del av kulturarvet».

Det tredje skälet ansåg han vara den alternativa listans brist på dokumenterad genealogisk och antikvarisk kompetens bland de nyinsatta föreslagna ledamöterna.

Herr Henrik Edelstam påminde om Riddarhusets ursprung som stånd i riksdagen och var, likt Peder Ribbing, inne på att de som sitter i utskottet måste vara en del av församlingen som den väljs ur, liksom de som i dag sitter i riksdagsutskottet även måste sitta i riksdagen. Han funderade också över paragraf 17 i Riddarhusordningen som handlar om hur ordförande i utskottet väljs. Där hänvisas till »den främste ledamoten», och

Riddarhussekreteraren herr Erik Drakenberg agerade häruld och ropade upp samtliga ledamöter i traditionell ordning. De kallades till podiet och tilldelades var sin pollett ur direktionsordföranden greve Gustaf Wachtmeisters hand.

vem denne är avgörs genom principen om primogenitur, det vill säga adelskapets arvsordning som går på fädernet, och bänkplaceringen i Riddarhussalen.

– Vad händer då om man har personer som inte kan företräda sin ätt vid adelsmötet i utskottet? Eller till exempel bara har kvinnor i utskottet? Då går det inte att tillämpa primogeniturreglerna enligt paragraf 17 i Riddarhusordningen.

POLITISKT INKORREKT

– Jag uppfattar den alternativa listan som politisk korrekthet och det är inte sådant som vi ska syssla med här, var herr Fredrik Adelskölds synpunkt medan herr Claes Boltensstern ansåg att den alternativa listan uppvisade brist på kompetens inom såväl det kulturhistoriska, det antikvariska som det genealogiska området.

– Och även om den tillgodoser kompetens vad gäller finans och juridik så är det väl ändå inte en bankstyrelse vi står i begrepp att välja, poängterade herr Boltensstern.

Herr Erik Tersmeden, direktionsens vice ordförande och dess nestor inom juridiska frågor, menade klarsynt att den alternativa listan inte konkurrerade med kompetens utan hade andra syften. Han konstaterade att det inte finns många institutioner som har så långa traditioner som Riddarhuset om hur förvaltningen ska skötas. Det går att läsa Riddarhusordningen på olika sätt, menade Erik Tersmeden och tillade för egen del, som motivering till varför han biföll valnämndens förslag:

– Om vi säger att vi ska värna ett historiskt arv då ska vi också läsa Riddarhusordningen med respekt för och lojalitet med den.

Herr Staffan Ribben, utskottets ordförande 2013 och en av de tio adelsmännen bakom den alternativa listan, var av en delvis annan uppfattning:

– Ordalydelsen i Riddarhusordningen gör det möjligt för adelsmötet att efterhand ändra sin praxis. Det har även gjorts tidigare. Jag tror att vi skulle ha stor glädje av att slå in

Vid middagens tacktal uttryckte adelsmötets ordförande herr Carl Cederschiöld lättnad över de goda finanserna och dagens goda debatt. En god avslutande middag var det dessutom. Slutet gott, allting gott.

på den vägen som adelsmötet tidigare valt, i stället för att gå in på valnämndens lista som har ett uttalat syfte att vrida tiden tillbaka.

Herr Henric Ankarcrona, tidigare direktions ordförande, tilldelades debattens avslutande anförande:

– Vi måste undvika kollision mellan det vi kan påverka och det vi inte kan påverka. Vi kan ändra en del men stiftelseurkunderna har vi inte rådighet över, konstaterade han och bad om församlingens fantasi för att blicka framåt och se konsekvenserna som olika förändringar medför.

Med den politiska skicklighet som kommer med många års erfarenhet manövrerade nu herr Carl Cederschiöld smidigt församlingen till ett effektivt val. Lista ställdes mot lista. Deltagarna fick en välbehövlig bensträckare för att hämta valsedlar innan riddarhussekreteraren återigen ropade upp pollettinnehavarna, denna gång bänkvís. Ledamöterna lade sina viktiga röstsedlar hos ordföranden och därefter kallades de sex rösträknarna fram: grevarna Gustaf Lagerbjelke och Fredrik Taube, friherrarna Per Sparre och Otto von Schwerin samt herrarna Jan von Oelreich och Henrik Edelstam.

Utan större dramatik meddelade Carl Cederschiöld slutresultatet, 132 mot 60 rös-

ter för valnämndens förslag. Församlingen skingrades därpå för att återsamlas en trappa ner till efterlängtat mingel innan den avslutande middagen.

POSITIV AVSLUTNING

Till tacktalet uttryckte Carl Cederschiöld sin lättnad över mandatperiodens fina ekonomiska resultat, så att ingen gäst behövde ha dåligt samvete för den subventionerade middagen – Riddarhuset har råd med den. Han avslutade med några tankar kring dagens, i hans mening, positiva förhandlingar:

– Demokrati bygger på respekt gentemot olika åsikter. Till slut röstar man i frågan, och de som är i majoritet vinner men om debatten har hållits på rätt sätt så går ändå alla därifrån med en bra känsla. Vi må ha olika åsikter och ståndpunkter i våra diskussioner, men »jag tror ingen är förbannad», travesterade han en gammal kollega.

Och så var den avslutande känslan för adelsmötets öppnande riktigt bra när kaffet i gott sällskap slutligen intogs denna lördag kväll, den 20 februari anno 2016. ☞

Louise Ribbing

FOTO S. 2–6: CLAES GÖRAN CARLSSON.

2016 års adelsmöte

ORDFÖRANDE

Herr Carl Cederschiöld, f. 1945, civilekonom, fd finansborgarråd

VICE ORDFÖRANDE

Friherre Thorsten Leijonhielm, f. 1947, fd advokat

DELEGERADE

Friherre Magnus Barnekow, f. 1945, fd rådmän

Friherre Henrik von Vegesack, f. 1943, överste

Friherre Johan-Gabriel Rudbeck, f. 1937, jur kand

RIDDARHUSUTSKOTTETS LEDAMÖTER

Greve Carl Lewenhaupt, f. 1958, creative director

Greve Rütger Wachtmeister af Johannishus, f. 1954, civilekonom
Greve Gabriel Mörner af Morlanda, f. 1979, jägmästare

Greve Christoffer H.W. Hamilton, f. 1985, lantmästare

Greve Christoffer Hamilton, f. 1952, jur o fil kand

Greve Fredrik Falkenberg af Bålby, 1967, tekn dr

Friherre Sten Leijonhufvud, f. 1944, civilekonom

Friherre Fredrik Barnekow, f. 1959, bankdirektör

Friherre Samuel Hermelin, f. 1937, jur kand

Herr Joakim Pauli, f. 1967, systemingenjör

Herr Mats Du Rietz, f. 1979, jägmästare, civilekonom

Herr Nils Bildt, f. 1952, civilekonom

Herr Ulf Gyllenhammar, f. 1942, fil kand

Herr Johan Tamm, f. 1946, jur kand

Herr Sebastian Tham, f. 1982, fil kand

Herr Johan von Platen, f. 1961, civilekonom

Dags för slutmöte

DEN 4 JUNI kl. 09.30 börjar adelsmötets slutmöte. Då beslutar ätterepresentanterna om vad Riddarhuset ska arbeta med de kommande tre åren, genom att ta ställning till de projektförslag som direktionen lagt fram och de åtta motioner som anmälts under adelsmötets öppningsmöte och kort därefter. Adelsmötet röstar även fram en ny direktion, medaljnämnd, revisorer och valnämnd för adelsmötet 2019.

De som tog ut pollett vid öppningsmötet men inte har möjlighet att närvara vid slutmötet kan lämna sin pollett till en annan representant för ätten. Detta sker genom att skicka ett e-postmeddelande till kansli@riddarhuset.se som vidarebefordrar ärendet till utskottet. De som hämtade ut pollett vid öppningsmötet får en kallelse till slutmötet utskickad per e-post.

NYANMÄLD TILL SLUTMÖTET

De ättemedlemmar som inte närvarade vid öppningsmötet men som vill delta i slutmötet har möjlighet att göra så, antingen genom att representera sin egen eller annan ätt (det senare kräver fullmakt) – så länge inte ätten ifråga representerades vid öppningsmötet.

1. Kontakta kansliet för att försäkra dig om att ätten inte representerades vid öppningsmötet, det vill säga att ingen redan tagit ut pollett.
2. Logga in på hemsidan och anmäl dig till möte och lunch (150 kronor). Inloggningsuppgifter erhålls av kansliet.
3. Polletten hämtas ut vid slutmötet den 4 juni 2016.

Observera att endast de ättemän som är svenska medborgare och fylla 21 år kan delta i adelsmötet. Dessutom ska kapitationsavgiften vara betald.

VAD GÄLLER FÖR FULLMAKT?

Frågor och missförstånd gällande fullmakt är vanligt förekommande. Många tror att fullmakt behövs för att företräda sin egen ätt om man inte är huvudman. Så är inte fallet. Företräder en adelsman sin egen ätt behövs ingen fullmakt. Då är det i stället huvudmannarätten (se Adelskalendern) som utgör vem som får representera ätten. Om huvudmannen för ätten inte har möjlighet att närvara kan vilken medlem som helst i ätten representera, om han i övrigt uppfyller kriterierna för representation. Om flera personer från samma ätt vill gå är det huvudmannarätten som avgör, det vill säga den som är närmast besläktad med huvudmannen.

Om en huvudman inte uppfyller kriterierna för att representera vid adelsmöte, till exempel för att han inte har betalt sin kapitationsavgift, har han heller inte rätt att utfärda fullmakt. I dessa fall går vanligtvis uppdraget vidare till närmast berättigade ätteman. Det finns dock undantag, exempelvis för § 37-ätter som då inte kan representeras alls eftersom endast huvudmannen är adlig.

En fullmakt krävs om en adelsman ska företräda en annan ätt än sin egen. Det är dock inte säkert att den med fullmakt får företräda ätten. Om någon som tillhör ätten anmäler sitt deltagande går denne före personen med fullmakt.

En ättemedlem kan endast representera en ätt och har bara en röst vid adelsmötet. Detta även om han är huvudman för sin egen ätt och har fullmakt för en annan. Han måste då välja vilken av ätterna han önskar representera.

MATERIAL PÅ RIDDARHUSET.SE

Inför slutmötet publiceras all relevant information på den inloggningsbara webbsidan riddarhuset.se under rubriken Adelsmöte. Det gäller till exempel samtliga motioner samt utskottets och direktionens svar. Inloggningsuppgifter erhålls av kansliet i samband med anmälan till slutmötet. Anmällda till öppningsmötet har redan erhållit dessa.

MOTIONER I KORTHET

REPRESENTATIONSREFORM

Att huvudman har rätt att utse sin efterträdare som huvudman för ätten.

BYGGNADSUNDERHÅLLET

Att direktionen ska inleda nya förhandlingar med länsstyrelsen för att erhålla statligt bidrag till underhållet av palatset.

VAPENSKÖLDARNA

Att vapensköldarna i Adelskalendern som regel ska visas som i Adelskalendern 2013 men att huvudman kan besluta om annat lämpligt utseende.

RIDDARHUSORDNINGENS MODERNISERING

Att Riddarhusordningen omarbetas för att svara mot nutidens krav.

ÄNDRING AV BEHÖRIGHETSÅLDER

Att behörighetsålder för huvudmans deltagande i adelsmötet följer gällande myndighetsålder.

SLÄKTFÖRENINGARNAS FÖRKÖVRAN OCH INFORMATIONsutbyte

Att direktionen under kommande treårsperiod ånyo ordnar ett släktföreningsmöte och att dessa blir periodiskt återkommande.

SÄKER BLASONERING

Att resurser avsätts för att kvalitetssäkra vapnens blasonering.

UTREDNING OM O.G. PAULIS DONATIONSFOND

Att Riddarhuset undersöker och redogör för vad som hänt med O.G. Paulis donationsfond i förhållande till testamentet.

Hon strider för djur och natur

Ann Olivecrona intervjuas av Magdalena Ribbing

I SLÄKTLEDEN BAKOM henne ryter namnen: Leijonmarck som hennes mormor var född och Leijonflycht. Den Olivecronska vapenskölden däremot kröns av fredens olivkvistar. Själv är Ann Olivecrona en krigare som få när det gäller djurens rätt. Sedan hon var sexton år och flyttade hemifrån har hon stridit för att Afrikas fauna ska fortleva. Nu är hon sextiofem och har inte en tanke på att ta det lugnt.

– Det fanns ett starkt djurintresse hos båda mina föräldrar, men de kunde inte jobba med det och valde andra yrken. Även min farfar var intresserad av djur och min morfar som jag aldrig hann träffa var en inbiten botaniker, berättar hon.

För några år sedan tog Ann Olivecrona fram den vapenring som hennes far hade fått av sina föräldrar i studentpresent, och som han gav vidare till sin dotter vid hennes dop. Nu bär hon den varje dag och tycker om det. Hennes namn har varit besvärligt för henne genom tidigare år, inte på grund av adelskapet utan för den räkna av kända förfäder hon har.

Farfars farfar Knut var justitieråd, farfar var den världskände hjärnkirurgen Herbert Olivecrona med egen väg vid Sabbatsberg. Hennes far var den berömde TV-journalisten Gustaf Olivecrona. Att dottern Ann skulle bli läkare eller jurist var självklart för de flesta i familjen.

ENVIS REBELL

Men Ann Olivecrona gör inte som hon blir tillsagd, hon gör som hon känner är rätt. Djur har varit hennes stora intresse sedan barndomen. I familjen berättas att hon som baby genast slutade gråta bara hennes föräldrar visade henne en ko. Men som lite äldre fick hon kämpa för att få ägna sig åt djur, även om hennes mor Inger Bergström alltid stöttat henne:

– Och farfar gjorde en helomvändning när jag var arton år. Då köpte han schimpansforskaren Jane Goodalls första bok till mig, som då bara fanns på engelska. Han sade att han trots allt tyckte att jag gjorde rätt, och efter det stötade han mig i resten av sitt liv. Inte heller

någon annan i familjen hade synpunkter på mitt yrkesval efter det.

Envishet är hennes kännetecken. Det som driver henne är att försöka få slut på de orättvisor som djuren drabbas av. Hennes röst ändrar läge till vrede när hon berättar om FN-kommissioner som ska hjälpa de utrotningshotade

vilda djuren, men som inte fungerar:

– Det är rent ut sagt korruption, man tar inte i det, gör inte sitt arbete, det passar bättre att låta bli, då kan man få något man hellre vill ha. Politikerna är likadana, med få undantag.

Ann Olivecronas engagemang för djuren är större än hennes behov av ett komfortabelt liv.

Ann Olivecrona med schimpanserna Mary, Annie, Saidia och Eva som räddats från Sydsudan.

FOTO: PRIVAT.

Schimpanse Cocoa älskar att bli kittlad. Ann berättar att Cocoa är underbar och snäll mot alla, trots tidigare misshandel och svält. I dag lever hon i ett reservat i Uganda. FOTO: PRIVAT.

Hon är utbildad zoolog, har en Bachelor of Science, bor sedan 1970-talet i Afrika vid Mount Kenyas fot och leder safaris »för att hålla näsan över vattenytan», det vill säga försörja sig. Hon kallas »Mama Chim» och »Animal Annie» och har startat en stiftelse som heter »African Apes». Hundratals apor har henne att tacka för sina liv. Hon går bokstavligen genom eld och vatten för att frita infångade och misshandlade apor och ge dem trygghet till det liv de ska leva som fria. Den växande illegala handeln med apor måste stoppas, säger hon.

KÄRLEKSFULL APFAMILJ

Har hon apor hemma? Jo, det händer, och då blir de som en familj, men de ska in i schimpansgrupper senare. De måste ha ett starkt självförtroende vilket de får av mycket närhet och kärlek och uppfostran, så att de blir säkra i sig själva igen, säger hon:

– Om de är svårt skadade, om de har sett sina närmaste skjutas ihjäl, om de har misshandlats, då är de traumatiserade precis som människor. Då måste de få fysisk värme och omsorg för att

läka och då hänger de om ens hals eller på ryggen i stort sett dygnet om. En liten schimpansunge kanske inte har hunnit vara med om så mycket och kan klara sig lite mer självständigt. Aporna är som vi, de måste känna närhet, som barn. Västerlänningar får barn och lägger dem i barnvagnar, afrikanerna släpper inte sina barn förrän de klarar av att gå själva; innan dess bärs de alltid på ryggen eller magen av sina nära. Jag tror att det är därför som afrikanska barn gråter så sällan.

Men hennes frivilliga åtagande är större än enbart djurens rätt.

– Man ska behålla både djur och natur. Både i Afrika och i Asien förstörs naturen i expressfart för att få fram palmoljan som finns i nästan alla produkter. Den är den stora boven. Köp ingenting som innehåller palmolja!

För några år sedan utkom hennes bok *Mitt i Afrika: en kvinnas kamp för de vilda djuren*. Förläggaren Kristoffer Lind tjtade på henne i flera år för att hon skulle skriva den, säger hon – och till slut blev den av, med bistånd av skrivaren Petter Karlsson.

– Jag berättar om Afrika och om vad jag har

gjort och varit med om, inte för att alla dessa kända namn är viktiga för mig utan för att så många har frågat vad jag egentligen gör.

Bland den långa rad kända personer som hon har bistått finns David Attenborough, Charlton Heston, Jimi Hendrix, Robert Redford, Björn Waldegård och Meryl Streep.

LÅNG VÄG MELLAN HEMMEN

I sitt hus i Kenya har Ann Olivecrona besök av släkt och vänner. Hon har systrar och syskonbarn som ofta hälsar på, och hon ingår i en krets vänner som brukar träffas hos varandra:

– Vi tar med mat och dryck, som knytkalas, för att det inte ska bli så dyrt. Jag är ingen matlagningsperson, men bra på att städa upp i köket efteråt.

Ann Olivecrona har funnit sin väg och går vidare på den:

– Både Afrika och Sverige är mina hemländer. Jag är i Sverige lika mycket som jag är i Kenya. Och jag byter hatt på flygplatsen, där jag landar är jag hemma.

Men hon låter lite vemodig när hon konstaterar det som hennes liv i Afrika har lärt henne:

– Sverige förstår inte Afrika. Och Afrika förstår inte Sverige. ☞

ADLIGA ÄTTEN OLIVECRONA

Släkten härstammar från Finland. Den äldste kände stamfadern är handels- och rådmannen i Stockholm, Thomas Perman, bondson från Pernå i Nyland, som inkom till Sverige på 1660-talet. Hans två söner adlades 1719 på Karlberg av drottning Ulrika Eleonora under namnet Olivecrona. Den äldste brodern, hovrättsrådet Hans Perman (1678–1741), blev huvudman vid introduktionen 1720. Han verkade som diplomat och följde Karl XII till Bender efter slaget vid Poltava 1709. Den yngre brodern var hovrättsrådet och landshövdingen Isak Perman (1681–1764) som 1706 disputerade i Uppsala över en av honom själv författad latinsk avhandling rörande greveståndet i Sverige.

Åkerö – rokokotidens idealhem

ÅKERÖ SLOTT I Södermanland anses vara ett av de främsta från rokokotiden i Sverige. Det uppfördes 1752–1757 av kanslipresidenten och greven Carl Gustaf Tessin mot slutet av hans karriär. Han var son till den berömde arkitekten Nicodemus Tessin d.y. och en stor konstfrämjare. Särskilt under tiden som ambassadör i Paris införskaffade han både kunskap om tidens smak och utsökta konstföremål. Tessin var även politiker, medlem av hattpartiet, vald vid riksdagen 1738 till lantmarskalk för adelsståndet. Han utsågs till guvernör för den blivande Gustav III och inspirerade säkert den unge kronprinsen inom konstens område.

Godset Åkerö inlöstes år 1748 av Tessin och hans hustru Ulla Tessin, född Sparre av Sundby, som genom arv var delägare i egendomen. Enligt tidens ideal fanns en längtan till ett lantligt boende lagom långt från huvudstadens politik och intriger. Åkerös gamla slottsbyggnad, uppförd av ätten Bielke under 1500-talet, kallades för »fladermusnästet» och var i ett allmänt dåligt skick. Läget var däremot ypperligt, på en ö i sjön Yngaren med de vackraste vyer. Det gamla »nästet» revs och blev till fyllnadsmassor förutom en del bjälkar som kunde återanvändas. Tessin började själv att planera den nya anläggningen, men snart inkal-

lades arkitekt Carl Hårleman för att realisera projektet och det som växte fram var ett av rokokotidens främsta slottshem. Planerna kunde ha varit större och mer påkostade, men Tessins privata ekonomi var på dalande, liksom hans egen karriär. Efter att ha fallit i onåd hos drottning Lovisa Ulrika levde han på pensionspengar och tvingades sälja delar av sina samlingar, bland annat sitt myntkabinett, bibliotek och sin mineral-samling. Senare hamnade stora delar av konstsamlingen på Nationalmuseum.

Bygget på Åkerö anpassades efter plånboken och medan huvudbyggnaden uppfördes i sten kom de båda flyglarna att byggas i trä

Åkerö ligger på en ö i sjön Yngaren i Södermanland som först på 1840-talet förbands med en bro till fastlandet. Huvudbyggnaden uppfördes av Carl Gustaf Tessin på 1750-talet. På gårdsplanen finns Åkeröäpplets moderträd som härrör från 1700-talet och är fridlyst sedan 1921.

Trapphuset på Åkerö är berömt. Den franskinspirerade trappan har ett elegant smidesräcke som ursprungligen var grönmålat och förgyllt. På väggen hänger en kopia av C.G. Tessins porträtt som finns på Nationalmuseum.

med reveterade fasader. Tessin ägnade Åkerö stort intresse och gjorde många personliga reflektioner som går att läsa i hans utförliga dagbok på drygt 20 000 sidor. Han bekymrar sig över fukt och mögel som lätt kan uppstå i det svenska klimatet och ger anvisningar om åtgärder. Bottenvåningen anser han rent olämplig som bostadsvåning och själv bor han vintertid en trappa upp i ena flygeln.

ROKOKOIDEAL

Interiören på Åkerö var delvis oerhört påkostad med marmorgolv, sidentapeter och målade väggfält. Målargesällen Olof Fridsberg arbetade flitigt med dekormåleriet, ofta efter franska förebilder, och utförde även en välkänd akvarell av grevinnan Ulla Tessin i sitt kabinett. Bilden ger en uppfattning om inredningen på Åkerö under Tessins tid, med mönstrade tapeter, rokokomöbler och kineserier. Det mesta är borta i dag förutom delar av den fasta inredningen.

År 1768 avled Ulla Tessin och året därpå fann sig Tessin tvingad att sälja sitt kära Åkerö till sin sväger Axel Wrede Sparre. I köpeavtalet ingick dock att han skulle få arrendera Åkerö på livstid vilket blev en kort-

Stensalen med sitt dekorativa marmorgolv och väggmålningar är den bäst bevarade interiören sedan Tessins dagar. Väggmålningarna utfördes av Tessins "hovmålare" Olof Fridsberg efter fransk förlaga.

varig tid. Sommaren 1769 gjorde den kungliga familjen, med Adolf Fredrik, Lovisa Ulrika och kungabarnen, ett besök på Åkerö till Tessins stora glädje. Denna försonande händelse nedtecknas stolt på en minnestavla som i dag är uppsatt i trapphallen. Sju månader senare slutade Tessin sina jordedagar. En stor auktion skingrade hans stora kvarlåtenskap och tömde Åkerö på lösa föremål. Carl Gustaf och Ulla Tessin fick aldrig några barn men hade en tid ändå tanken att inrätta ett fideikommiss på Åkerö. Tessins idé var att fideikommissarien inte skulle erhålla titeln genom arv utan utses av riddarhusdirektionen. Planen kom dock aldrig att realiseras.

FRÅN TESSIN TILL RAMEL

Efter att ha ägts av olika adelsätter och sammanlagt nitton riksråd, övergick Åkerö för första gången till ofrälse ägare under 1800-talet. År 1900 köptes godset av den tyska släkten Enderlein. Dess arvingar förvaltade godset i exakt ett sekel till år 2000 då Åkerö såldes till Henriette Ramel. Slottet var i stort behov av en grundlig renovering och har nu återställt i gott skick.

– Tanken med vårt förvärv av Åkerö var att skaffa ett vitalt företag. Här finns en bra blandning av jordbruk, skogsbruk och djur-

skötsel, säger Gustaf Ramel och berättar att man bland annat föder upp kycklingar och nötkreatur samt producerar fläskkött.

Åkerö Förvaltnings AB bedriver även uthyrning av fastigheter och har på senare tid investerat i vindkraft. Egendomen är självförsörjande på energi, både vad gäller el och värme.

– Åkerö har en god eftersmak. Det finns en harmoni och bra känsla här, säger Gustaf och har svårt att sätta fingret på exakt vad som är orsaken. Kanske är det alla välavvägda proportioner och omsorgsfulla detaljer i Härlemans arkitektur.

Rummen är smakfullt inredda med modernt och gammalt i en stilfull blandning. En del föremål har införskaffats med anledning av dess anknytning till Tessin. Den sobra färgsättningen har Henriette tagit fram utifrån fragment i rummet eller ibland från en kakelugn. Själva dekormåleriet har utförts av den lokala målarmästaren Gunnar Bjärkesjö. Allt arbete är varsamt utfört med en respekt för det som varit, inte minst Tessins dagar, parallellt med dagens standard. Det känns som att det är rätt ägare som i dag förvaltar Åkerö vidare för framtiden. ☞

Fredrik Styrfält, riddarhusintendent med fil.kand. i konst- och arkitekturhistoria

FOTO: FREDRIK STYRFÄLT.

Diplomaterna som öppnade Sidenvägen till Sverige

PHILIPP CRUSIUS VON Crusenstierna och Ludvig Fabritius agerade i kölvattnet av den svenska stormaktens expansion i öst som innebar ständiga gränstvister med Ryssland och dispyter om handelsvillkor, tullar och handelshus.

Ryssgården vid Slussen var platsen för de ryska köpmännen i Stockholm. Svenskarna krävde handelshus i Novgorod och Moskva men ville även ha sådana längs floderna söderut. Målet var Persien och tillgång till råsilke utan mellanhänder. Söder om Kaspiska havet, i provinsen Gilan, fanns silkesodlingarna. Statskassan skulle få intäkter av tull på silkesbalar, medan svenska silkesspinnerier och sidenväverier tänktes göra landet oberoende av import.

Tävlan pågick med de verkliga stormakterna, Holland och England. Sveriges svar på Hamburg, Amsterdam och London var Narva, erövrade 1581 från ryssarna – som inte unnade ärkefienden Sverige några tullinkomster. De västeuropeiska nationerna undvek helst också tullarna i Östersjön och föredrog orienthandel över Archangelsk vid Ishavet, trots att hamnen låg tillfrusen större delen av året.

EXPERT PÅ RYSK HANDEL

Från mitten av 1640-talet var Philip Crusius Sveriges främsta expert på rysk handel. Han adlades av drottning Kristina 1649 och blev känd under sitt adliga namn von Crusenstierna. Han kom från Tyskland, där han föddes som prästson 1597 i Eisleben, nordväst om Leipzig. Där utbildade han sig till jurist och anställdes i 22-årsåldern vid kurfurstehuset i Dresden, varifrån han några år senare kom till hertig Fredrik III av Holstein-Gottorp. Dessa protestantiska hov ingick i släktnätverk som inkluderade det svenska. Drottning Kristinas farmor kom från Holstein-Gottorp och därifrån hämtades bruden till Karl X Gustav. Den unge Crusius blev på 1620-talet anförtrordt ansvarsfulla uppdrag i

Den Crusius-ledda ambassaden till Persien från hertighuset i Holstein-Gottorp passerade Derbent i Daghestan vid Kaspiska havets kust. Orten har kallats porten till Persien och är rik på fornlämningar, bland annat väldiga murar som man trodde hade uppförts av Alexander den store. Adam Olearius själv ses i högra hörnet teckna av motivet, eftersom den anställde tecknaren i ambassadföljet nyss avlidit.

FOTO: MEDSTRÖMS FÖRLAG.

det pågående trettioåriga kriget, bland annat kontakter med katolska befälhavare. En period var han till och med anställd av kejsaren. Erfarenheter från motståndsläget tycks ha meriterat. Åter hos hertigen i Holstein fick han det unika uppdraget att leda en diplomatisk delegation, en ambassad, till Moskva och Persien i syftet att etablera silkeshandel genom Ryssland till Östersjön. Initiativet kom från en handelsman i Hamburg. I förhandlingar med Sveriges regering säkrades svenska intressen för saken. I företaget deltog 126 personer, även svenskar, som kartritaren Andreas Bureus. Totalt tog

det sex år att komma fram och åter från shahen i Isfahan. De första två åren gick åt till att få tsarens tillåtelse att genomkorsa Ryssland. Efter många strapatser var sändebuden åter i Holstein 1639. Philipp Crusius lämnade uppdraget med äran i behåll, trots att silkeshandeln inte kom igång. Ambassaderan blev en succé ändå, tack vare sekreteraren Adam Olearius reseskildring *Moscowische und Persianische Reisebeschreibung*, publicerad 1647. Den översattes till flera språk och nya upplagor trycktes. Om boken och författaren finns åtskillig litteratur, men föga om ämbetsmannen Philip Crusius von

Philipp Crusius, envoyé från hertigen av Hols-
tein-Gottorp 1633–1639 till tsaren i Moskva och
shahen i Isfahan. Senare handelsexpert i svenska
kronans tjänst, adlad von Krusenstierna. Kop-
parstick ur Adam Olearius reseskildring.

FOTO: LIVRUSTKAMMAREN.

Crusenstierna. Enda biografien är författad
1972 av Benigna von Krusenstierna, en magis-
teruppsats. Han beskrivs som diplomat, ryss-
landskännare och lokalpolitiker i svenska kro-
nans tjänst, men uppgifterna är få om hans
privatliv. Crusius och Olearius blev svågrar.
På grund av skeppsbrott blev de uppehållna
i Reval och förälskade sig då i borgmästare
Müllers döttrar Maria och Catharina. Efter
återkomsten från Persien firades dubbel-
bröllop. Det blev Crusius andra äktenskap.
Första frun hade avlidit 1634, deras son hade
han fört med till Reval. Crusius etablerade
sig i staden med sin nya familj. Sonen i

andra äktenskapet, Adolf Fredrik, blev anfa-
der till nu levande Krusenstiernor.

Från 1644 togs Crusius i svensk tjänst.
Han rapporterade till svenska regeringen
om tillståndet i de baltiska hamnstäderna
och problemen för köpmännen. Vid flera
tillfällen var han i Stockholm där han mötte
de kungliga, Kristina och Karl X Gustav.
Han var förstås välbekant med den nya
drottningen från hösten 1654, Hedvig Eleo-
nora av Holstein-Gottorp.

von Crusenstierna fick aldrig uppleva att
silkeshandeln som han argumenterat för i
skrifter och förhandlingar till sist blev verk-
lighet. Han dog i Reval i april 1676. Våren
därpå kom Ludvig Fabritius – med en annan
bakgrund, inte fullt så akademiskt bildad,
men med viktiga erfarenheter.

SPRÅKBEGÅVAD ÖVERLEVARE

Ludvig Fabritius föddes 1648 i en holländsk
koloni i nordöstra Brasilien där hans far var
läkare. Efter att fadern avlidit gifte modern
om sig med en militär. Familjen flyttade åter
till Holland, varifrån styvfadern tog med sig
den 15-åriga Ludvig till Ryssland, där de tog
värvning vid ett artilleriregemente. Under
kosackupproret lett av Stenka Rasin vid
Volgaflodens nedre lopp, runt Astrachan,
mördades styvfadern jämte många andra i
tsarens tjänst. Fabritius överlevde, men togs
till fånga och såldes på en slavmarknad. Han
klarade sig genom vådliga äventyr i Kauka-
susbergens skugga och längs Kaspiska havets
stränder och hamnade även i Isfahan. Han
lärde sig ryska, farsi och turkiska, han lärde
känna handelsmän, perser, holländare, indier
och armenier. År 1671 kom Ludvig Fabritius
åter till sitt regemente i Moskva, avancerade

Ludvig Fabritius, porträtt målat av Martin
Mijtsens d.ä., en landsman till Fabritius, från
Nederländerna. Porträttet troligen utfört efter att
Fabritius blivit adlad, eventuellt 1688.

FOTO: NATIONALMUSEUM.

till överstelöjtnant, men bad om entledi-
gande. Från Riga kom han våren 1677 över
till Stockholm, där han blev uppmärksam-
mad och introducerad för Karl XI.

Under 1670-talet lättade handelshindren i
Ryssland av flera skäl. Ett var att armeniska
köpmän fick privilegiet av tsaren att bedriva
silkeshandel genom Ryssland, precis som de
fått monopol av shahen på persisk råsil-
keshandel i 1600-talets början. Från svenskt
håll noterades det förändrade läget med
största intresse. Nu behövdes inte tsarens till-
stånd, endast shahens. Ansvariga funderade
på att sända den åldrade Crusenstierna till
Isfahan, den ende svensk som varit där.
Efter hans bortgång fanns Ludvig Fabritius
till hands.

Sabel från shahen av Persien överlämnad av
armeniska köpmän till Karl XI i audiens samma-
ren 1687. FOTO: LIVRUSTKAMMAREN.

Den enda biografien om Fabritius, av Johan Kempe 1762, bygger delvis på hans papper i Riksarkivet. De kungliga kreditivbrevet finns avtryckta i ett appendix samt en lista på gåvor från svenska hovet till shahen, bland annat pistoler (tagna ur Livrustkammaren), rubinglas, kandelabrar, apotekslådor och porträtt på kungen.

Gåvorna skickades med Fabritius på hans andra resa till Persien. Då hade han redan varit en vända i Isfahan. Allt hade gått bra – ända till Moskva. Där blev de armeniska köpmän, som följt honom från Persien, övertalade att sälja sina silkesbalar! Inför Karl XI deklarerade Fabritius att resan trots allt blev lyckad. Det viktigaste målet var nått, ett positivt bemötande från shahen. Våren 1683 utrustades en stor ambassad om 70 deltagare. Fabritius fick titeln *envoyé* och försågs med två sekreterare, båda födda 1651. Engelbert Kaempfer, tysk språkman och läkare, fick ansvar för gåvornas transport. Carsten Klingenskierna imponerade senare med att kunna 12 språk. Han avled i Karl XII:s tjänst i Bender 1713.

FÖRSVUNNA SKATTER

Precis som Adam Olearius vid Crusius sida författade Kaempfer en initierad reseskildring om seder och bruk, geografi och natur längs vägen till Isfahan, dock på latin: *Aemouitates Exoticae*, Exotiska ljuvligheter. Boken publicerades 1712, fyra år innan han avled. Den blev ingen säljframgång, alltså finns den bara på latin. När det var dags att återvända till Sverige, efter två års väntan på shahens avskedsaudiens, skildes Kaempfer och Fabritius åt. Medan Kaempfer fortsatte till Japan (vilket skulle göra honom världsberömd) drog Ludvig Fabritius norrut med fem armeniska köpmän och ett antal tunga silkesbalar. Armenierna mottogs i juli 1687 av Karl XI i högtidlig audiens. Ledaren Anousch Vertanian överlämnade en ståtlig gåva från shahen; sju hästar med sadlar och schabrak, sju sablar och sju koger för båge och pil, allt besatt av guld och ädla stenar samt två persiska tält. Av detta tycks endast en guldglitrande sabel finnas kvar.

På hösten belönades Fabritius med adelsskap av kungen. Som krön på sitt adliga släktvapen valde han en persisk turban.

Drottning Kristinas persiska rock, vävd av silke i Isfahan i slutet av 1620-talet.

FOTO: LIVRUSTKAMMAREN.

Reseskildringen Amoenitates Exoticae av Engelbert Kaempfer, som var Ludvig Fabritius sekreterare på ambassadresan till Persien från Stockholm 1683. Utgiven 1712. FOTO: MATHIAS VON WACHENFELDT.

I september 1687 undertecknade Karl XI ett för armenierna förmånligt handelsavtal, som även garanterade dem ett handelshus i Narva. Samma år upphörde de att föra varor till Archangelsk. Efter 100 års strävan nåddes målet, att få den persiska handeln styrd till en svensk hamn. En stor framgång, men kortvarig. Med det stora nordiska krigets utbrott år 1700 var det hela slut. En kall och gråmulen novemberdag utkämpades en blodig strid runt Narva. Karl XII segrade över tsar Peter, men kriget hade bara börjat – med att det persiska handelshuset i Narva lades i ruiner.

Ludvig Fabritius adliga sköld från 1687, prydd med en persisk turban, som påminner om hans ambassadresor till Persien.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND, RIDDARHUSET.

Ludvig Fabritius överlevde kriget. Han gifte sig 1688, köpte gården Lockstaholm i Uppland och fick 15 barn med sin hustru Anna Christina von Schönfeldt. År 1697 sändes han för tredje gången till Isfahan, nu i syfte att utveckla handeln genom export av svenska varor. Han kom åter just innan kriget bröt ut. Tio år senare, våren 1710, rasade pesten, förd till Stockholm av flyktingar från svenska Baltikum, invaderat av ryssar. Fabritius maka och fyra barn dog i pestepidemin. Han gifte om sig, men fick inga fler barn. Fabritius avled 1729. I och med att hans sonson dog ogift 1834 finner man i dag bland Riddarhusets sigillstamplar från utdöda adelsätter även det som tillhört Ludvig Fabritius.

Crusius den Crusenstiernas och Fabritius resor till Persien och de armeniska handelsmännen har förmodligen lämnat fler spår än vi anar i slott, kyrkor, bibliotek och museer. Deras historia är märkligt lite känd. Den berömda »Drottning Kristinas persiska rock» i Livrustkammaren skulle mycket väl kunna vara just den som Crusius mottog på sina axlar, »lyft direkt från shahens skuldor», enligt ceremonielet vid europeiska diplomaters avskedsaudiens i Isfahan. ☞

Ann Grönhammar,
intendent vid Livrustkammaren

Utställningen I råsilkets spår visas på Livrustkammaren fram till oktober 2016.

Stamböcker – dåtidens sociala medier

DE VÄNSKAPSALBUM ELLER minnesböcker, som främst fördes av studenter vid tyskspråkiga universitet under tidigare århundraden, kallas för stamböcker efter tyskans *Stammbuch*. Det syftar på att man där fick hälsningar från sin *Stamm der Freunde* (det vill säga sin vänskrets), jämför den latinska benämningen *album amicorum* (den term som för övrigt även används på engelska).

Inom forskarvärlden finns olika teorier om exakt hur traditionen att föra stambok växte fram. I äldre forskning framförs teser om att bruket går tillbaka till medeltida turneringsböcker eller tyska furstars och adelsmäns sedvänja att under tidigt 1500-tal byta bilder på släktvapen med varandra. Numera är den allmänt förhärskande bilden inom forskarvärlden att bruket att föra stambok växte fram i Tyskland under reformationen. Studenterna i kretsen kring reformatorerna Martin Luther och Philipp Melanchthon i Wittenberg ville gärna få en hälsning från sina lärare. Till en början användes ofta marginalen i en tryckt bok för denna typ av hälsningar, eller tillskrifter som de kallas i stambokssammanhang. Denna fluga spred sig sedan bland framför allt protestantiska studenter i tyska universitetsstäder.

FÖRLAGA TILL GÄSTBOKEN

Stamböcker användes som sagt i första hand för att samla på tillskrifter från medstudenter och professorer, senare även från vänner och familjemedlemmar. Snart anammades seden att föra stambok även av adliga och omsider blev den ett fenomen som spred sig framför allt till Schweiz, Nederländerna och Skandinavien.

Stamböckerna innehåller dock inte bara tillskrifter utan är även ofta konstfullt utsmyckade. I de tidiga stamböckerna före-

kommer bilder, teckningar och heraldiska vapen. Under 1700-talet tillkommer porträtt och silhuetter och på 1800-talet, när stambokstraditionen förändrades och allt fler kvinnor börjar föra stambok, bland annat broderier, hårlockar och pressade blommor. Traditionen att föra stambok bestod in på 1900-talet och stamboken blev förebild för både poesialbum och gästböcker.

BESTÄMD STRUKTUR

En stambok är oftast en med läderpärm försedd volym med ursprungligen blanka blad på vilka tillskrifterna nedtecknats. Formatet på en typisk stambok är, åtminstone sedan 1600-talets senare hälft, liggande och boken är ofta cirka 10 cm hög och 15 cm bred. Tidiga stamböcker innehåller blad av såväl pergament som papper men ju längre tiden går desto mer överväger pappret. Senare, under sent 1700-tal och tidigt 1800-tal, tillkom stamböcker som bestod av lösa, tomma blad som förvarades i konstfullt utsmyckade etuier.

En stamboks inre struktur ser vanligtvis ut så att kungliga och furstliga personer nedtecknade sina tillskrifter på sidor långt fram i stamboken, därefter följer adliga, sedan lärda och studentkolleger och längst bak stamboksinnehavarens vänner och familj. Av falsk eller äkta blygsamhet blev det ofta så att man sökte sig en tom sida långt bak i stamboken och därigenom uppvisar många stamböcker oftast relativt få tillskrifter i början och fler mot slutet.

En typisk stambokstillskrift är så uppbyggd att det överst på sidan återfinns ett citat eller ett tänkespråk, gärna ur Bibeln eller av en antik författare. Därefter följer en dedikation, oftast till höger, längre ned på sidan med en underskrift längst ned till höger; till vänster om dedikationen finns en angivelse av ort och datum för nedtecknan-

det och invid detta ibland också ett så kallat symbolum, det vill säga nedtecknarens eller hans släkts motto.

De vanligaste språken i stamböckerna är latin och tyska, men även till exempel grekiska, hebreiska och franska samt övriga europeiska folkspråk förekommer. Det finns mycket omfattande stamböcker med flera hundra tillskrifter men vanligen innehåller en stambok mellan 50 och 150 tillskrifter.

KULTURELL BETYDELSE

Stamboken utgör inte en isolerad företeelse utan är en genre som har påverkats av olika tiders smak och stilar och den har förändrats därefter. Genom århundradena ändrar även tillskrifterna och citaten i stamböckerna karaktär och således bidrar de även till att beskriva kulturell utveckling. Stamböckerna är socialhistoriskt mycket intressanta då citaten i tillskrifterna kan kopplas direkt till de personer som nedtecknade dem.

Stamboken fungerade som ett socialt medium. Det var viktigt att få tillskrifter i sin stambok, och dessutom av rätt personer. Hur man genom sina kontakter framställde sig i sin stambok var också av stor betydelse. Stamböckerna utgör således en viktig källa för att kartlägga och undersöka interpersonella förhållanden under den tid de fördes. De bidrar till utforskandet av de sociala nätverk som fanns bland lärda, adliga, teologer och andra uppsatta personligheter under 1500–1800-talen.

CHRISTINA POSSES STAMBOK

Vid Uppsala universitetsbibliotek finns cirka 150 stamböcker från 1500-talets andra hälft fram till 1900-talets första hälft. Samlingarna innehåller bland annat en intressant 1600-talsstambok med signum Y 117k.

Dess ursprungliga ägare var en kvinna, vilket var ovanligt på 1600-talet, nämligen Christina Posse (1630–1668), dotter till landshövdingen och ståthållaren på Västerås slott Christer Posse och hans hustru Christina Sparre af Rossvik. Stamboken uppvisar tillskrifter från flera framstående personer ur svensk 1600-talsadel. Den består av en volym i stående format (11 x 16,8 cm) med svarta läderpärmarna och innehåller 47 tillskrifter från åren 1647–1662.

Christina Posse föddes den 29 juni 1630 på Bergshammar i Fogdö socken. Hon var systerdotterdotter till Axel Oxenstiernas hustru och uppfostrades hos dem. Oxenstierna skrev också den 7 maj 1647 en tillskrift i den då blott 16-åriga Christinas stambok. Ett år senare, den 27 augusti 1648, införde även Oxenstiernas son Erik en tillskrift i stamboken. Dennes hustru Elsa Elisabeth Brahe återfinns likaså bland tillskriftsläm-

narna. I sitt andra gifte äktade hon Adolf Johan av Pfalz-Zweibrücken, hertig av Stegeborg. Han hade i sin tur varit gift med hennes kusin Elsa Beata Brahe, som den 12 maj 1649 skrev i Christina Posses stambok.

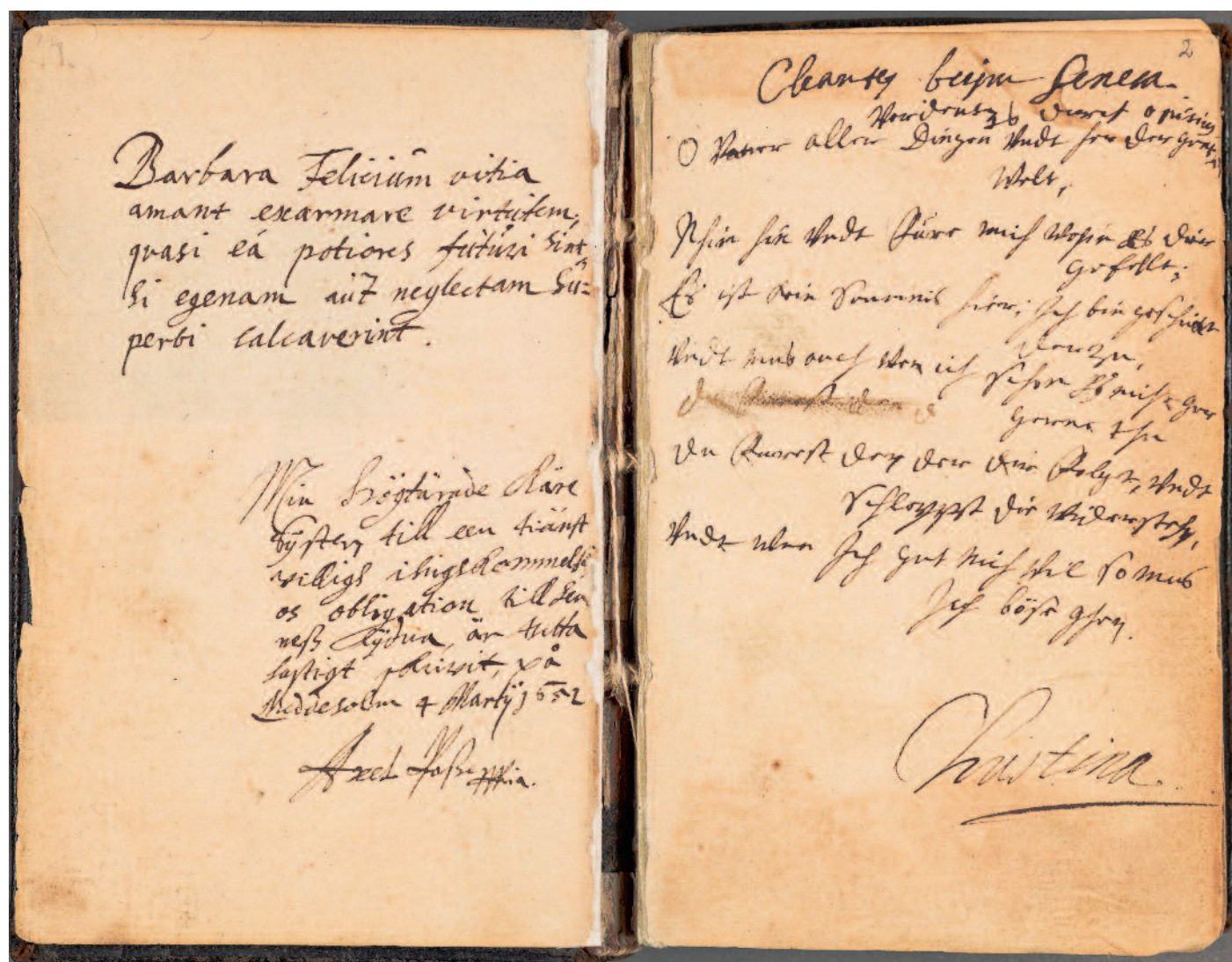
Den 7 februari 1658 gifte sig Christina Posse med landshövdingen Carl Filip von Sack. De hade dock vid det laget känt varandra i minst tio år, vilket kan utläsas ur Christinas stambok. Den 1 juli 1648 nedtecknade nämligen von Sack en tillskrift i sin blivande hustrus stambok.

INTRESSANT NÄTVERK

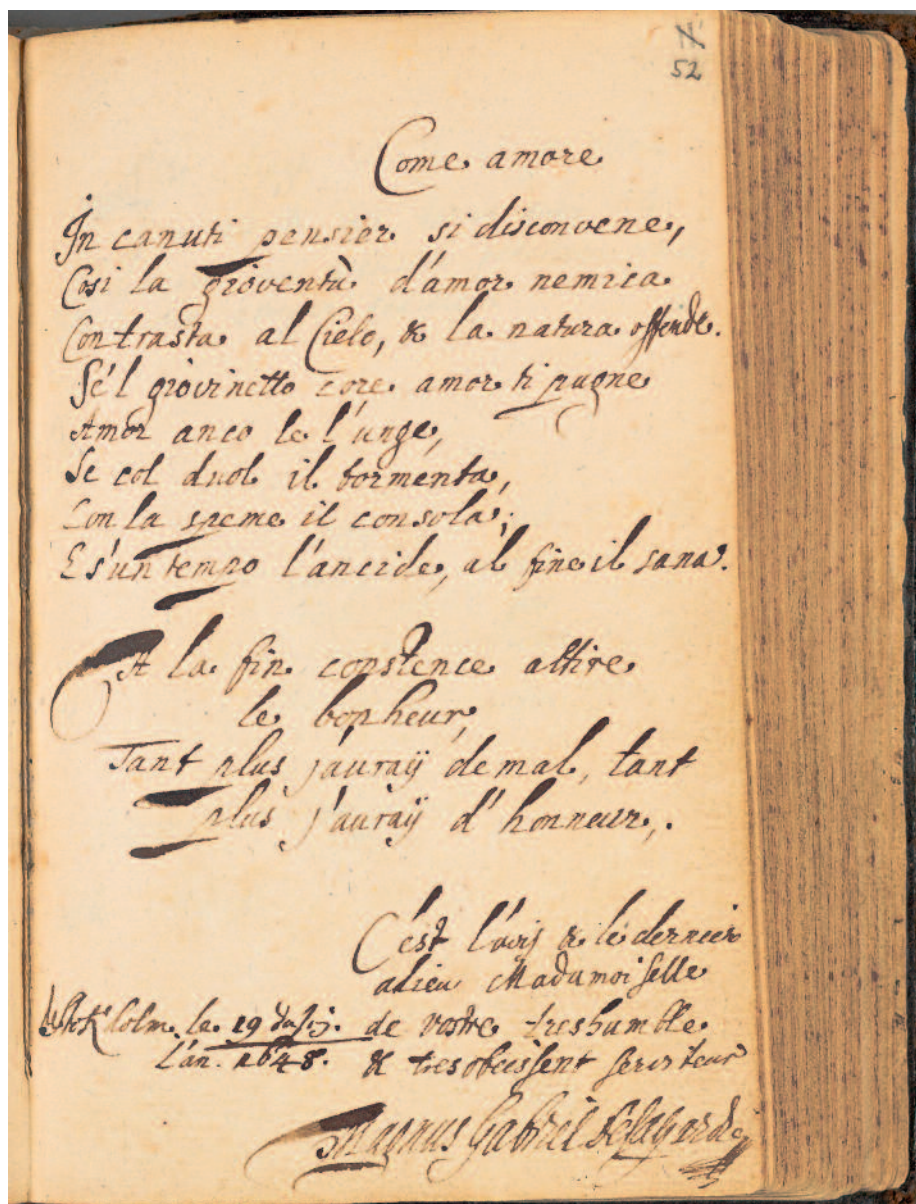
Åren 1647 till 1649 har Christina Posse använt sin stambok flitigt. Hela 26 av 35 daterade tillskrifter härstammar från dessa tre år. Flera av dem har lämnats av Posses familj. Hennes syssling Anna Maria Posse af Hedensund skrev en hälsning den 20 maj 1647, samma år

som riksrådet Johan Gyllenstierna af Lundholm, som Anna Maria skulle äkta i juni påföljande år, också lämnade en tillskrift. Även Anna Marias bror riksrådet Gustaf Posse af Hedensund och hans blivande hustru Maria Eleonora Banér samt hennes syster Barbro Margareta skrev i Christinas stambok under försommaren 1649.

Av Christina Posses syskon finns tre av fem bröder representerade, dels överste Nils Posse, som nedtecknade sin tillskrift på sitt gods Gäddeholm den 4 mars 1652, dels ryttmästare Bengt Posse, som skrev i stamboken på Bergshammar den 19 juni 1653. Dessa båda tillskrifter återfinns, som sig bör för släktingar, bland stambokens allra sista blad. Den tredje brodern däremot, Axel Posse, som slutade sin militära karriär som överste för Upplands infanteriregemente, begick något av ett kutymbrott, när han på Gäddeholm samma dag som sin broder Nils skrev

Axel Posses tillskrift på sidan till vänster om och därmed före drottning Kristinas tillskrift. FOTO: UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK.

Magnus Gabriel De la Gardies tillskrift med citat på italienska och franska och en hälsning på franska.
FOTO: UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK.

sin tillskrift först av alla i stamboken, till och med före drottning Kristina.

Drottning Kristinas tillskrift saknar både ort och datum och innehåller, förutom ett citat av Seneca d.y. på tyska (översatt av den tyske författaren Martin Opitz) blott hennes förnamn. Detta var brukligt för kungligheter, som såg sig stå över tid och rum. Även andra kungligheter har skrivit in sig i Christina Posses stambok. Den tillskrift som följer efter drottningens i stamboken tillhör pfalzgreve Karl Gustav, den blivande Karl X Gustav, och den är nedtecknad år 1648.

Vidare återfinns i stamboken tillskrifter av till exempel Ernst Günther, hertig av Holstein-Augustenburg, nedskriven i april 1648, Margaretha Brahe nedtecknad den 5 juni

1647, ett år innan hon gifte sig med Axel Oxenstiernas son Johan; Brahe blev senare gift lantgrevinna von Hessen-Homburg, då hon i maj 1661 gifte sig med den 30 år yngre Friedrich von Homburg (senare Friedrich II av Hessen-Homburg).

Tämligen långt fram i stamboken har även Magnus Gabriel De la Gardie den 19 juni 1648 skrivit sin tillskrift innehållande två citat, ett på italienska av Giovanni Battista Guarini och ett på franska av Jean Desmarets de Saint-Sorlin. På uppslaget efter sin make har De la Gardies hustru Marie Euphrosyne av Pfalz-Zweibrücken-Kleeburg efterföljande dag fört in sin hälsning på sitt modersmål tyska.

Christina Posse hade ett brett kontaktnät

bland sina samtida adliga. En av dem var riksrådet Erik Fleming af Lais, som lät uppföra Flemingska palatset vid Slottsbacken i Stockholm. Han lämnade sin hälsning den 7 februari 1647; det är den äldsta tillskriften i stamboken. Knappt femton år senare, den 5 januari 1662, nedtecknade hans kusin Per Fleming, som ett par månader tidigare gift sig med Märta Posse, Christinas yngre syster, sin tillskrift på Hacksta i Enköpings-Näs. Även Agneta Horn af Björneborg, Axel Oxenstiernas dotterdotter, känd för sin dagbok med viktiga bilder ur den svenska högadelns familjeliv under 1600-talet, kände Christina Posse och hon lämnade sin tillskrift i hennes stambok den 28 juni 1657 på Fånö i Uppland. På detta sätt skulle man med hjälp av hennes stambok kunna fortsätta att påvisa Christina Posses släkt- och vänskapsband bland den svenska högadeln på 1600-talet.

Genom att undersöka Christina Posses stambok går det som synes att ge en god bild av hur umgängeskretsarna såg ut bland adliga i 1600-talets Sverige. Stamböcker i olika biblioteks och arkivs samlingar kan berätta otaliga dylika historier och de utgör sålunda ett intressant material som bör lyftas fram ytterligare i forskningen och framförallt användas och läsas av intresserade.

Daniel Solling, fil. dr i tyska,
forskare vid Uppsala universitetsbibliotek

FAKTA

För närvarande digitaliseras och katalogiseras stambokssamlingen vid Uppsala universitetsbibliotek inom ramen för ett forskningsprojekt finansierat av Riksbankens Jubileumsfond. Projektet förväntas bli klart under år 2018. Materialet publiceras löpande på den digitala plattformen *Alvin* (www.alvin-portal.org) som drivs av Uppsala universitetsbibliotek. För att finna de digitaliserade stamböckerna kan man i *Alvin* ange sökordet *Stammbuch* (det internationella katalogiseringsspråket för stamböcker är tyska).

Ett liknande projekt planeras vid Lunds universitetsbibliotek. Det projektet skulle även inbegripa samlingarna i Göteborg och Linköping samt stamböcker vid ett antal kulturarvsinstitutioner som har mindre samlingar. Vad gäller Kungliga biblioteket finns en tryckt katalog över bibliotekets åttioal stamböcker fram till år 1800.

Silversmed på toppnivå

Sebastian Schildt intervjuas av Magdalena Ribbing

VAR STÅR WIWEN Nilssons (Sveriges mest berömda silversmed, 1897–1974) pampiga matbord i betsad björk? Hos Wiwen Nilssons ättling, utan blodsband, Sebastian Schildt, född 1964, en av det nutida Sveriges mest kreativa och framträdande silver- och guldsmeder. Han köpte bordet med stolar på auktion och gillar även slitaget, det ingår i hans filosofi att föremål, må vara silverkanor, smycken eller möbler, ska nyttjas. »Bara till prydnad» finns inte i den Schildtska vokabulären.

MÅNAR SITT ARV

Nå, matbordet, muntert ograciöst på 1940-talssätt, vad ska det användas till i Sebastian Schildts nya arbetsplats i Oxenstiernska malmgården, hörnet Styrmansgatan och Storgatan? Kunskapsgivande kalas blir närmast i tid. Av riksrådet Gabriel Oxenstiernas gård från 1640-talet finns bara delar kvar. Sebastian Schildt i adliga ätten nr 282 förvaltar omsorgsfullt dess kulturhistoriska själ. I det anrika huset har han också samlat verktyg som tjänat många generationer av skickliga silversmeder, från Borgila, Carlman, W.A. Bolin och andra:

– Det jag månar om väldigt mycket är att bevara, visa och föra vidare. Min övertygelse är att ju mer artificiell vår omgivning blir desto större blir vårt behov av kunskap, engagemang och äkthet, och därmed också intresset för hantverket. Den här verkstan är ett enastående kulturarv som i sig borde k-märkas och som i allra högsta grad är levande och verksam i vår digitala tillvaro.

NYA RIDDARHUSGÅVOR

I verkstaden tillverkas Riddarhusets nya gåvor, sådana som varje företag med status bör ha att förära förtjänta personer. Sebastian Schildt har skapat en skål, en ljusstake och en coaster i elegant myndig form; de skönt rundade kanterna är typiska för hans föremål, sil-

Silversmeden Sebastian Schildt har skapat Riddarhusets nya gåvor, här placerade på Wiwen Nilssons tidigare matbord. FOTO: FREDRIK STYRFÄLT.

ver ska vara tillmötesgående, säger han och beskriver föremålen som modernt klassiska och brukbara.

Sitt adelskap ser Sebastian Schildt på med respekt men utan att yvas. Det är spännande att förstå sin historia, säger han.

Konsthantverksbegreppet har utvidgats av Sebastian Schildt, sprungen ur en skådespelar- och bokförläggarsläkt. Han vill se människor nära föremålen, kvalitet är hans kraft. Hans framgångsrika galleri som är yngre än verkstaden har även det en ny, högst stånds-

mässig, adress: Strandvägen 5. Där fortsätter mötena som förenar skaparlust med konstnärliga uttryck. Brukskonst kallar han det. Konsthantverket som högaktuell konstart har få gränser:

– I Sverige finns en kulturskatt hos alla konsthantverkare som kämpar med sitt arbete men får allt för lite uppmärksamhet. De måste få synas – jag hävdar att det inte finns något mer modernt än handgjort. Konsthantverket ger färre men vackrare föremål som tar längre tid att göra, fler människor kommer i arbete, slit-och-slängt försvinner.

Och så säger han det som högst sannolikt är grunden till hans framgång:

– Jag har roligt!

Specialerbjudande vid förhandsbeställning

Riddarhuset producerar ett magnifikt heraldiskt bokverk i tre band om samlingen av de berömda vapenplåtarna i Riddarhussalen. För första gången åskådliggörs samlingen och varje sköld får sin egen berättelse. Utgivningen sker i februari 2019.

Banden är rikt illustrerade med nytagna bilder av den prisbelönte fotografen Gabriel Hildebrand och till varje vapensköld finns en förklarande text av författaren och heraldikern Magnus Bäckmark. Böckerna innehåller även fördjupande och intresseväckande artiklar om heraldikens universum.

Bokverket kommer att säljas med eller utan en exklusiv kassett. Ordinarie pris är 2 100 kronor med kassett eller 1 800 kronor utan kassett. För den som vill säkerställa sitt exemplar av bokverket finns ett förmånligt erbjudande vid förhandsbeställning.

Specialpris 1 500 kr

Detta specialpris inkluderar en exklusiv kassett i begränsad upplaga. Eventuell frakt tillkommer. Beställning och betalning sker via webbutiken på riddarhuset.se eller på Riddarhuset.

Erbjudandet är tidsbegränsat och gäller från 20 februari–30 juni 2016.

» När jag hörde talas om det här bokverket blev jag lycklig. Det är precis den här typen av stora, påkostade och vetenskapliga referensverk som det svenska historikersamhället behöver. Att det blir verklighet visar att vi trots allt lever i ett kulturland«.

DICK HARRISON, professor i historia

RIDDARHUSET

Meddelanden från Riddarhuset

VERKSAMHET

Riddarhusets verksamhet rör sig som bekant i en treårscykel, med start och slut i ett adelsmöte. Nu är treårsperioden 2013–2015 till ända. Under perioden har följande projekt genomförts: analys och upphandlingsunderlag för systemstöd, kommunikation, arkivflytt, renovering av balustraderna mot Riddarholmen och Mälaren samt översyn av underhållsplanen för Riddarhuset. Uppdatering och komplettering av stamtavlor, nyutgåva av Riddarhusboken och produktion av ett heraldiskt bokverk är projekt som fortsätter in i nästa period. Projektet med inventering av begravningsvapen och sigillstämpar har flyttats in i den löpande verksamheten. Det enda projekt som inte påbörjats under perioden är den utökade palatsbelysningen.

Projekt som rör fysiska ting är konkreta. Det är lätt att se hur arbetet fortskrider och att någonting händer, man blir klar. Vad gäller mer idébaserade projekt, som kommunikationsprojektet, är det svårare att känna tillfredsställelse med att man blir färdig. Med det sagt lanserades i juni 2015 en ny fin hemsida, med stor potential. Projektet har även resulterat i ett kommunikationsdokument och en policy som vi känner oss trygga med. Ett stort tack till Louise Ribbing och Fredrik Söderhielm som drivit detta långsiktiga arbete.

Den 22 juni 2016 är det 150 år sedan ständsriksdagen avskaffades. Denna händelse ska vi högtidlighålla på Riddarhuset, se annons i detta nummer och håll utkik i kalendariet på riddarhuset.se. Redan nu visas en utställning i Stenhallen om 1865/1866 års händelser, främst genom riddarhusamanuensen Oscar Langenskiöld och intendenten Fredrik Styrfålt för-sorg. Den går att beskåda varje helgfri vardag kl. 11.00–12.00, då Riddarhuset har öppet för besökare som på egen hand vill upptäcka huset.

Under hösten ändrar Riddarhusets kulturprogram delvis riktning. Konsertverksamheten kompletteras med föredrag, bland annat med de personer som tilldelats Riddarhusets kulturstöd. I samband med detta vill jag passa på att rikta ett stort tack till Henrik von Vegesack som i många år hållit i konsert- och

kulturprogrammet på Riddarhuset med stort engagemang och framgång. Tack, Henrik!

Erik Drakenberg, riddarhussekreterare

VÄRDEPAPPERSFÖRVALTNING

De senaste årens stimulerande miljö, med låga och negativa räntor, fortsätter gynna investeringar i aktier, obligationer och fastigheter. Under fjolåret steg den svenska börsen, inklusive utdelningar, med cirka 10 procent, även om året bjöd på stora marknadsrörelser. Den svenska riksbanken sänkte styrräntan flera gånger så att den vid utgången av 2015 var minus 0,35 procent – en märkeshändelse. Syftet är att få fart på inflationen och att den svenska kronan inte ska stärkas mot andra valutor. Svensk tillväxt är bland de starkaste i Europa och stimuleras nu ytterligare.

Under andra halvåret blev det en tilltagande oro på de kinesiska finansmarknaderna med kraftiga börsfall som följd. Diskussionen och oron för avtagande kinesisk tillväxt och dess eventuella följd effekter på världsekonomin har påverkat kapitalmarknaderna.

De europeiska ekonomierna återhämtade sig under 2015 efter flera år av svag ekonomisk utveckling men den tilltagande finansiella turbulensen hotar nu den positiva trenden. Priset på olja, som började falla under mitten av 2014, är ned med 70 procent vilket fått tillväxthämmande effekter i många oljeproducerande ekonomier. Däremot kommer prisnedgången, om den blir bestående, på lång sikt få mycket positiva effekter på den globala tillväxten.

De av Riddarhuset förvaltade fonderna steg under 2015 med 8,5 procent. Investeringarna i svenska aktier var den största bidragsgivaren till den positiva utvecklingen.

Patrik Tigerschiöld, kassaförvaltare

DOMÄNFÖRVALTNING

Domänstiftelsernas ekonomiska resultat för 2015 är gott. Samtliga stiftelser har följt uppgjord budget, möjligen med undantag för O.G. Paulis donationsfond. Planerat under-

håll av huvudbyggnaden på Stjärnevik har inte kunnat genomföras på grund av svårigheter att finna lämplig entreprenör. Sålunda visar O.G. Paulis donationsfond ett större överskott än planerat. Upprustningen av Stjärnevik kommer att genomföras under 2016, upphandling pågår för närvarande.

På herrgården Föllingsö är ombyggnaden av vindsvåningen i slutskedet och med kostnader inom uppgjord budget.

Bergtåkten vid Klinga, en viktig inkomstkälla för Emelie Pipers stiftelse, kan komma att utökas med en betongfabrik vilket kommer att öka intäkterna ytterligare. Ett osäkerhetsmoment i omgivningarna runt Löfstad är var den planerade höghastighetsbanan Ostlänken kommer att dras. Beslut behöver fattas snart om tidsramarna för byggstart ska kunna hållas. Verksamheten vid bergtåkten och utvecklingen av Kimstad samhälle är beroende av Ostlänken och Norrköpings kommun vill ta stiftelsens mark i anspråk för en utbyggnad av Kimstad.

Sedan årsskiftet är alla stiftelser utom Kronovall medlemmar i Södra Skogsägarna, vilket innebär att massaved och leveranstimmer kommer att gå till Södra. Rotpostförsäljningen är undantagen.

Takomläggningen på Kronovall fortskrider under vintern och ska vara klar under 2016. Fastighetsförsäljningen av Trälleborgsgården är slutförd.

De relativt begränsade men ganska ett-riga stormar som härjat under de senaste månaderna har lyckligtvis inte drabbat stiftelserna i nämnvärd omfattning. En i dag omfattande stormfällning skulle vara fördömande för virkespriserna i den redan välfyllda virkesmarknaden.

Direktionen vill passa på att framföra ett stort och varmt tack till alla inom förvaltningarna som bidragit till det goda resultatet. Skogvaktaren Jonas Siverholm har tilldelats Riddarhusets förtjänsttecken för sitt mycket engagerade arbete som skogsman och huvudansvarig för det praktiska arbetet hos vår förvaltare Linköpings Skogstjänst.

Hans von Stockenström, domändirektör

VÅRENS KULTURPROGRAM

Våren 2016 bjuder på ett varierat och intressant kulturprogram. I regel erbjuds ättemedlemmar två biljetter till priset av en. Mer information om detta och eventuella ändringar finns på riddarhuset.se, där det också går att anmäla sin e-post för att få löpande information om Riddarhusets evenemang.

ONSDAGEN 13 APRIL

Elvis i våra hjärtan med Raymond Björling, Little Gerhard m.fl. i The Cadillac Band

ONSDAGEN 20 APRIL

Vårkonsert med Lilla Akademien

ONSDAGEN 27 APRIL

Kärlek och svartsjuka i operans värld med Tornborg Classic

TORSdagen 19 MAJ

Jubileumskonsert med Karlbergs Musikkår

MÅNDAGEN 6 JUNI

Nationaldagskonsert med Stockholms Student-sångare (fritt inträde)

SÖNDAGEN 12 JUNI

Konsert med Södertörns Musikkår

ONSDAGEN 15 JUNI

Melodramat Pygmalion med Performing Pre-modernity

Henrik von Vegesack, kulturansvarig

Viveka Adelswärd: 18 000 kronor för översättning av boken *Alltför adlig, alltför rik, alltför lättjefull* om Jacques d'Adelswärd Fersen. Sökanden avser att ge ut boken på franska.

Irène Seth: 40 000 kronor för publikationen *Almare Stäket – makt och skönhet*. Almare Stäket förekommer frekvent i historieböcker men det finns inte någon samlad skildring av platsens betydelse genom århundradena.

Ericssbergs slotts kulturhistoriska förening: 40 000 kronor för en publikation, ett översiktsverk som beskriver Ericssbergs historia och dess särdrag vad gäller bebyggelse, samlingar, personligheter som levt och verkat i denna miljö samt hur man organiserat livet på slottet och hur landskapet runtomkring formats.

Olof Drakenberg: 10 000 kronor för projektet *Hedersord och hedersmord*. Ansökan avser tryckkostnader för en bok om löjtnant Johan Adam Drakenberg och andra svenskar som berättar om sin tid som krigsfångar under napoleonkrigen.

Brita Planck: 40 000 kronor för tryckkostnader av publikationen *Kärlekens språk: adel, kärlek och äktenskap 1750–1900*.

Jens Christian Berlin: 6 000 kronor för en bibliografisk undersökning av Sveriges första vapenbok. Projektet syftar till att beskriva vapenboken utifrån de få kvarvarande exemplaren samt belysa vapenbokens tillkomst.

Ulf Gyllenhammar

UTSTÄLLNINGAR

KOMMANDE UTSTÄLLNING

Lars Bolander – adelns hovmålare

1 juni 2016–februari 2017. Förrummet till Lantmarskalkssalen.

Den gustavianske hovmålaren Lars Bolander var inte bara en av landets skickligaste dekorationsmålare. Han var också en förnyare av heraldiken och han hade många beställare inom adeln. Hans vapensköldar lurar ögat och är omisskännligt personliga och moderna. De är underkastade heraldikens lagar men vill ändå testa de konstnärliga gränserna. Utställningen visar vapensköldar, interiörer och porträtt av Bolander samt Den okände riddaren!

PÅGÅENDE UTSTÄLLNING

Från ståndsriksdag till adelsmöte

20 februari–december 2016.

Montrarna i Stenhallen.

Utställningen handlar om den sista ståndsriksdagen och dess politiska och opolitiska efterföljare. Polletter, samtida porträtt och dokument visas. Hur reagerade adeln på att förlora sin politiska särställning och vad är ett adelsmöte?

KULTURSTÖD

Riddarhusdirektionen lämnar ekonomiskt stöd till enskilda och organisationer för projekt med anknytning till Riddarhuset och Ridderskapet och adeln, företrädesvis av historisk art. Beslut om utdelning av kulturstöd sker vid direktionens sammanträde i december. Ansökningar om kulturstöd ska vara Riddarhuset tillhanda senast den 1 november.

Vid direktionens sammanträde den 18 december 2015 beslutades att följande projekt skulle tilldelas Riddarhusets kulturstöd.

Birgitta Westerberg, f. Kuylenstierna: 15 000 kronor för faksimiltryck och nyutgåva av boken *Pustan brinner* av Stella Kuylenstierna Andrassy.

Peter Ullgren: 36 000 kronor för boken *Uppfångade karolinska krigarbrev. Karl XII:s soldater i Norge 1716*. Den tilltänkta publikationen är en bok som utifrån soldatbrev försöker fånga stämningen i armén i ett betydelsefullt skede i Sveriges historia.

VÄLKOMNA TILL
RIDDARHUSET ONSDAGEN DEN 22 JUNIHögtidlighållande av
ståndsriksdagens avskaffande

KL. 17.00–19.00

Mottagning med mingel. Riddarhusets butik har öppet.

Föreläsning med Bo Eriksson,
författare till Svenska adelns historia.

I biljettpriset om 150 kronor ingår 1 glas mousserande vin
och snittar under mottagningen.

För biljetter och program, se Riddarhusets webbutik: riddarhuset.se.

RIDDARHUSSÄLLSKAPET

Riddarhussällskapet bildades 1947 och är en social sammanslutning för Riddarhusets medlemmar med familjer.

Årsavgiften är 150 kronor för makar och 100 kronor för enskilda. Sällskapets sekreterare Eva Gentzschein tar gärna emot anmälan om medlemskap, tel. 073-707 19 38, e-post: riddarhussallskapet.gea@gmail.com.

SVENSKA ADELSFÖRBUNDET

Svenska Adelsförbundets huvuduppgift är att ekonomiskt bistå behövande inom adeln, i första hand äldre och sjuka. Även ointroducerad adel kan komma ifråga.

Upplysningar om förbundets verksamhet och medlemskap lämnas av sekreteraren Ulf Gyllenhammar, e-post: ulf.gyllenhammar@gmail.com eller kassaförvaltaren, friherre Gabriel Hermelin, e-post: gabriel.hermelin@gmail.com.

**VADSTENA ADLIGA
JUNGFRUSTIFT**

Etthundra pensioner utdelas årligen till dem som varit längst inskrivna i Stiftet.

Normalt skriver föräldrarna in sina döttrar när de är små. Inskrivningsavgiften är 100 kro-

nor och någon årsavgift utgår inte.

Stiftsjungfrur har rätt att bära stiftets deko-ration, ett vackert emaljerat vitt ordenscors med blåvit rosett. Etui med dekoration och miniatyr kostar 500 kronor inkl. porto och kan rekvideras från Riddarhuset. Ring 08-723 39 91 för ytterligare information.

HYRA AV LOKAL

Riddarhusets sällskapsvåning och Lantmarskalkssalen står till medlemmarnas förfogande för privata festarrangemang – släktmöten, bröllop, födelsedagsfester m.m. (dock inte studentfester). Arrangemangen ska vara av privat, personlig och familjär karaktär.

I källaren finns Släktföreningarnas rum, en lokal där upp till tio personer kan ha möten.

Kontakta kansliet, tel. 08-723 39 91, för bokning och information.

FÄRGFOTO AV VAPENSKÖLD

Samtliga vapensköldar har fotograferats för Riddarhusets arkiv. Kopior i färg, format A4, kan beställas från Karl-Henrik Stiernspetz, e-post: stiernspetz@gmail.com eller tel. 08-541 300 06. En kopia kostar 290 kronor, följande kopior, oavsett motiv, 150 kronor per styck vid samtidig beställning.

Sök stipendier och understöd

RIDDARHUSET DELAR VARJE ÅR ut stipendier till studerande och understöd till framför allt pensionärer. Ansökningsperioden är 1 juni-15 oktober. Kungörelsen finns publicerad på riddarhuset.se och där finns också ansökningsblanketter för nedladdning. Endast blanketter för år 2016 gäller.

Alla som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt kan söka. Du behöver inte ha direkta familjeband till stiftarna eller veta ur vilken fond du ska söka, Riddarhuset hjälper till med att matcha rätt fond till rätt sökande.

År 2015 delades det ut 20 190 238 kronor till 746 stipendiater. Några duktiga stipendiater som erhållit högre stipendier är:

Peder Beck-Friis, doktorand i ämnet Philosophy in Economics vid University of Oxford

Löfvensköldska resestipendiefonden

Eva Gyllenram, läkarprogrammet vid Örebro universitet

*Hovjunkare J.O. Bergenstiernas
testamentsfond*

Carl Tornerhjelm, civilingenjör i ämnet industriell ekonomi vid Lunds universitet

Generalmajor O. M. Björnstjernas stiftelse

Henrik von Wachenfeldt, doktorand i ämnet organisk kemi vid Lunds Tekniska Högskola

*Fröken Hanna Roos af Hjelmsäter
testamentsfond*

Lina Gyllencreutz, doktorand i ämnet medicinsk vetenskap med inriktning omvårdnad vid Umeå universitet

*Fröken Hanna Roos af Hjelmsäter
testamentsfond*

Hedvig Bennet, forskarutbildning i ämnet diabetes celiakis vid Lunds universitet

*Fröken Hanna Roos af Hjelmsäter
testamentsfond*

SWEDENBORG
VAPENRINGEN

WWW.VAPENRINGEN.SE
TEL 08-7164575

Nytt händelserikt år med RAUK

ÄNTLIGEN ÄR VÅREN på väg med allt vad det innebär för dig som har turen att vara medlem i RAUK!

Det nya året har redan dragit igång ordentligt med den årliga Vinterbalen på Riddarhuset, som i år ägde rum lördagen den 13 februari. Vi var cirka 90 personer som njöt av en glittrande afton. Temat för kvällen var Mozarts *Trollflöjten*, vilket tog sitt uttryck i såväl middagsunderhållning som dekorationer och musik. På Vinterbalen presenterades även den nya styrelsen för 2016, som valdes av årsmötet den 11 februari.

MÅNGA AKTIVITETER

Under 2016 hoppas vi självfallet på fortsatt tillströmning av nya medlemmar och ser mycket fram emot att arbeta med att bredda RAUKS aktivitetsutbud ytterligare. Förutom International Weekends genom vår systerorganisation CILANE jeunes, två baler, spännande operabesök, avkopplande after works och mer därtill hoppas vi på att krydda med nya koncept och evenemang för att fånga upp både befintliga och nya medlemmar.

Vi i styrelsen tar tacksamt emot önskemål och synpunkter från medlemmarna, gärna via e-post eller genom RAUKS facebookside. För dig som inte redan är medlem och har åldern inne – ansök! Du kommer inte att ångra dig, det kan vi lova. Hoppas vi ses i vår!

Elisabeth Edelstam, ordförande

OM RAUK

RAUK vill fördjupa kontakterna och stärka gemenskapen inom den unga svenska adeln och belysa adelns roll i historien under trevliga former. Via RAUK erbjuds du ett oslagbart kontaktnät med vänner och kontakter i såväl Sverige som övriga Europa.

RAUK är en ideell förening för dig mellan 18 och 35 år som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt. Medlemskap är kostnadsfritt och du registrerar dig lätt via vår webbsida: rauk.info alternativt via vår e-post: rauk@riddarhuset.se.

Styrelsen anno 2016: Jacob Riben, Clarence von Rosen, Alexander Hamilton, Thérèse Gyllenram, Elisabeth Edelstam, Sean Crafoord, Jakob Stuart. FOTO: THOMAS LIND.

VAPENAUKTION!

Återkommande auktioner med teman som moderna och antika vapen, jakt- och fisketillbehör, accessoarer, konst och inredning med jaktlig anknytning.

Inlämning till
nästa auktion
pågår!

Kungsgatan 57B, Stockholm
Tel 08-14 38 65
www.walterborg.se

Messenius adelsgenealogi

Glädjegenealogen och tre generationers sorgliga livsöden

FÖR 400 ÅR sedan utkom *Theatrum nobilitatis Svecanæ*, det första tryckta arbetet om svensk adel.* Med kunglig välsignelse redogjorde författaren, den lärde mjölnarsonen Johannes Messenius, för både kungahusets och adelns bakgrund i hundra genealogiska tabeller.

Boken förhärmlig Sveriges furstehus och adel genom forntidsperspektivet, där allt gammalt är gott och ju äldre desto bättre. Renässansen hade återupptagit tanken om att goda egenskaper är ärftliga.

För att komma så långt bak i historien som möjligt, låter författaren ta vägen via kvinnoled och han anför att kvinnliga anor är lika ädla som manliga. Detta synsätt var inte ovanligt men skiljer sig från riddarhusinstitutionens strikta agnatiska arvslinje som stadfästes tio år senare.

Först och främst åskådliggörs kungahusets antediluvianska härstamning, från Adam och Eva (»primi mortalium»; de första dödliga) till Noak och slutligen dennes barnbarn Magog, den förste svenske konungen. Något som redan 1500-tals biskopen Johan Magnus hade lärt.

Vidare framställs den trojanske ädlingen Antenor, av Homeros omsjungen, som stamfar till Gustav II Adolf och dennes kusin Sigismund.

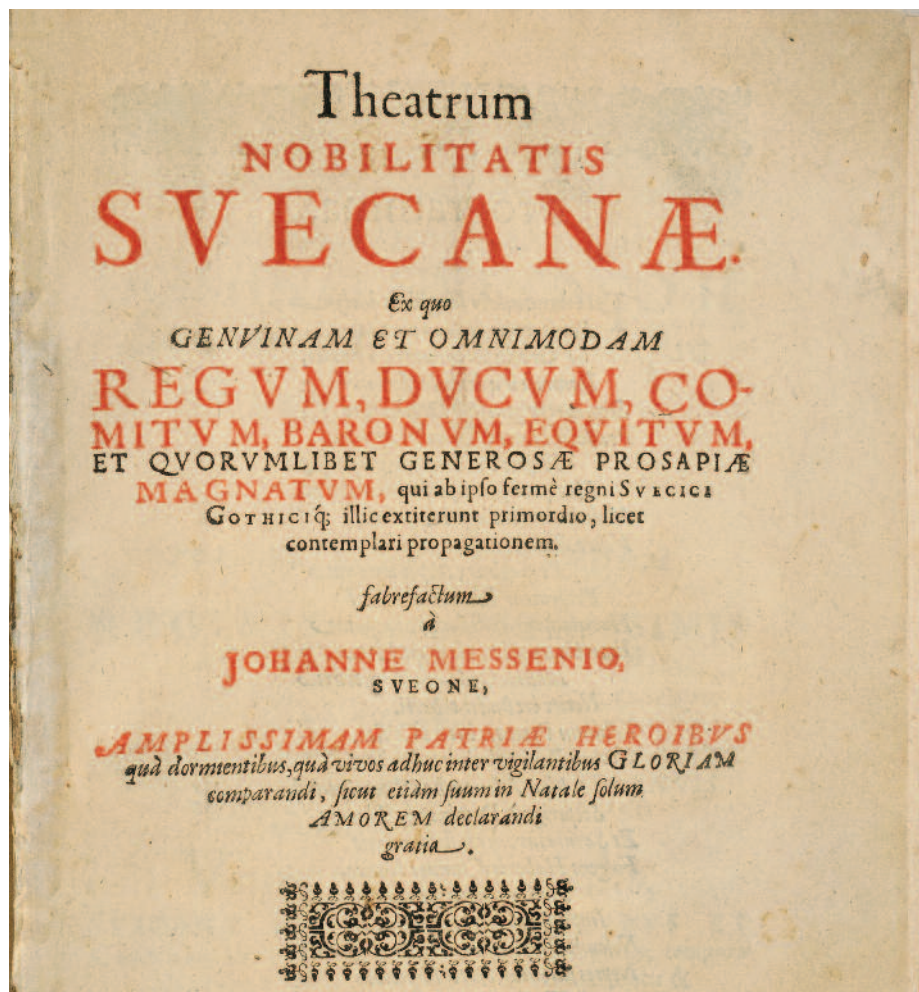
Det rör sig om glädjegenealogier och *Svenska Akademiens ordbok* använder ett samtida omdöme om verket för att illustrera ordet *skurrilitet* som betyder »vulgärt», »plumpt» och »grovkornigt gycklande».

Messenius är högadelns genealog. En mängd ätter passerar revy, såväl som namn på dess sätesgårdar.

TRE DÖDSDOMAR

Johannes Messenius drogs in i tidens politiska förvecklingar kring Gustav II Adolf och Sigismund. Samma år som *Theatrum nobilitatis* utkom dömdes han till döden för hemliga och brottsliga förbindelser med den polske kungen, men benådades och fängslades i Finland.

Sonen, historikern Arnold Johan Messenius, adlades 1647 och trots adelns uttryck-

Messenius *Theatrum nobilitatis Svecanæ* utkom år 1616 och är skriven på latin. Hans mest berömda verk är dock *Scondia Illustrata* som han författade under fängelsetiden. FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

liga protester introducerades han på Riddarhuset. Vid två olika tillfällen dömdes han till döden för landsförräderi, men blev första gången benådad. Den andra gången gick det sämre. När domslutet föll, två dagar före halshuggningen den 22 december 1651, befallde rikskansler Axel Oxenstierna att ättens vapenplåt skulle nedtas från Riddarhusalen. Sköldebrevet revs i bitar.

Därmed uteslöknade ätten Messenius eftersom Arnold, Arnold Johans son och namne, även han avrättades samma dag, likaså dömd för förräderi efter att ha författat en smädesskrift om Kristinas och Axel

Oxenstiernas politik. Fadern försökte förgäves ta det hela på sitt ansvar.

De två kvarlevande systrarna till den siste manlige ättemedlemmen bortdrevs ur hemmet av styvmodern. ☞

Oscar Langenskiöld, riddarhusammanuens

Tack till Urban Sikeborg för värdefulla synpunkter.

* I bokens förord skriver Messenius att ett tidigare, men redan då svårfunnet, genealogiskt arbete hade tryckts. Messenius och hans samtida betraktades detta som undermåligt eftersom det enbart baserades på Rasmus Ludvigssons genealogier. Arbetet är inte bevarat och författaren är okänd.

Heraldica Varia

DONATIONER

En donation innebär att Riddarhuset får föremålet som gåva. Det löser en gång för alla problem vad gäller till exempel bodelning och säkrande av föremålets förvaringsmiljö.

VON SCHOTING

Herr Johan von Schoting, Täby, har låtit omvandla det sedan 2002 på Riddarhuset deponerade sköldebrevet i original för adliga ätten von Schoting nr 1830 till donation.

Kaptenen vid Södermanlands regemente sedermera majoren Adam Schoting (1689–1748), adlades den 4 augusti 1727 i Palatset i Stockholm av Fredrik I med namnet von Schoting. Sköldebrevet är dock utfärdat först den 10 september 1777 på Drottningholms slott av Gustav III. Ätten introducerades 1727 under nr 1830.

I vapnet syns i ett gyllene fält ett gående rött lejon som håller en musköt under en blå ginstam (chef) med tre silverkulor (lod). Musköten och kulorna är krigarattribut. I hjälmprydnaden återfinns en rödklädd man som lägger en musköt till ögat. Vapnet blir då delvis talande då den rödklädde mannen kan betraktas som en skytt (shot).

DEPOSITIONER

En deposition innebär att äganderätten fullt ut kvarstår hos deponenten men att sköldebrevet kostnadsfritt förvaras i Riddarhusets arkiv.

SÖDERHIELM

Huvudmannen herr Henrik Söderhielm, Åkersberga, har deponerat sköldebrevet i original för adliga ätten Söderhielm nr 1306.

Häradshövdingen i Gotlands norra härad Lars Malmén (1638–1710), adlades den 22 december 1693 på Stockholms slott av Karl XI med namnet Söderhielm. Ätten introducerades den 29 november 1697 under nr 1306.

Sköldebrevet innehåller en anomali. Ritningen av vapnet är utfört på papper och sedan inklistrat på pergamentet i sköldebrevet. Vid genomlysning syns inga spår av

Adliga ätten von Schoting nr 1830.

Adliga ätten Söderhielm nr 1306.

underliggande vapenritning. Vapenritningen bedöms vara utförd kring förra sekelskiftet. Högst sannolikt har någon ritning av vapnet aldrig utförts 1693 och någon senare innehavare av sköldebrevet har då förbarmat sig över det och låtit utföra denna sekundära ritning.

I vapnet anspelar möjligen gripen i högra fältet till Södermanlands vapen. Lars Malmén föddes i Strängnäs och hans anfäder

stammade från Foglö i Stora Malms socken i Södermanland. I det vänstra fältet syns en skans i silver mellan två stolpvis ställda stjärnor. Skansen syftar på Lars Malméns tidigare tjänst som fortifikationskapten.

Den inklistrade vapenritningen i sköldebrevet innehåller en intressant rättelse. Grip-huvudet i hjälmprydnaden bestäms i blasoneringen som svart men på vapenplåten i Riddarhussalen är det målat i rött. Den som lät utföra den sentida uppritningen av vapnet har varit föredömligt observant rörande felaktigheten på vapenplåten och korrekt målat griphuvudet i svart.

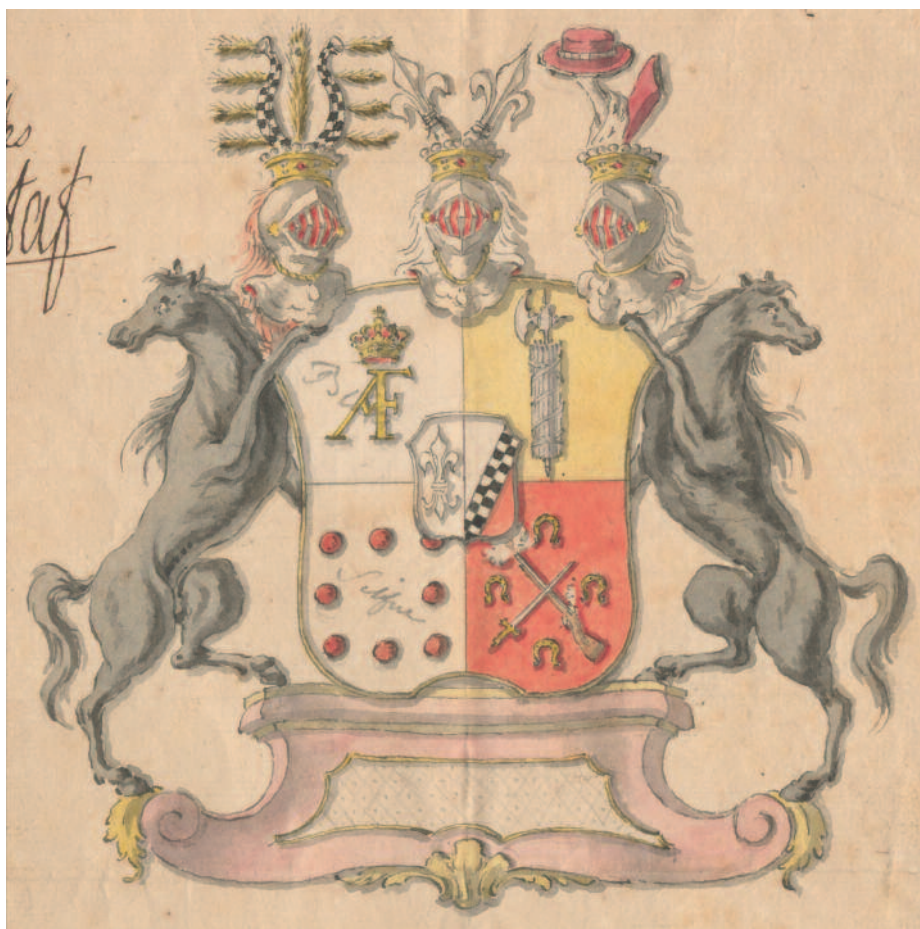
FÖRVÄRV

Riddarhuset har förvärvat en av Gustav III approberad vapenritning i original för friherrliga ätten Beck-Friis nr 278 samt ett pitschaft (en stålstamp) för utdöda adliga ätten Beck-Friis nr 800.

Vid Skånes övergång till Sverige 1658 blev Jochum Beck (död 1682) svensk undersåte. Hans sonsöner, ryttmästaren sedermera överstelöjtnanten Joachim Beck (1684–1741) och hans yngre broder, majoren vid Södra skånska kavalleriregementet, Corfits Ludvig Beck (1685–1761) introducerades den 15 oktober 1723 under nuvarande nr 800.

Joachim Beck ärvde genom sin farmoder, Else Friis, det Friiska fideikommisset Hevringssholm 1731. Enligt danskt kungligt brev givet 1733 av Kristian VI skulle han och hans ättlingar föra namnet Beck-Friis och det kombinerade vapnet. Joachim Beck-Friis avled 1741 utan manlig arvinge varvid fideikommisset övergick till brodern Corfits Ludvig. Även han erhöll danskt kungligt brev givet 1741 enligt vilket även han och hans ättlingar ska föra namnet Beck-Friis och det kombinerade vapnet.

Corfits Ludvigs tre söner, riksrådet Joachim Beck-Friis (1722–1797), översten och kommandanten i Kalmar sedermera generalmajoren Corfits Ludvig Beck-Friis (1724–1798) och kaptenen vid Livgardet sedermera generalmajoren och landshövdingen i Göteborgs och Bohus län, Johan Beck-Friis (1729–1796),

Friherrliga ätten Beck-Friis nr 278, vapenritning.

Adliga ätten Beck nr 800, pitschaft.

Adliga ätten Beck-Friis nr 800, pitschaft.

upphöjdes i friherrlig värdighet den 11 december 1770 på Stockholms slott av Adolf Fredrik. Friherrebrevet utfärdades dock först den 23 mars 1772 i Stockholm av Gustav III.

Den friherrliga ätten introducerades den 9 maj 1776 under nr 278.

I Riddarhusets samlingar finns sedan tidigare ett pitschaft med adliga ätten Becks

vapen. Det förvärv som nu har skett har adliga ätten Beck-Friis förbättrade vapen. Då nordstjärneorden hänger under vapnet kan man sluta sig till att pitschaftet måste ha tillhört Joachim Beck-Friis (1722–1797).

Den nyförvärvade vapenskissen med friherrevapnet är utförd av riksheraldikern Daniel Tilas och är daterad den 12 februari 1771. När Gustav III har bifallit den är tyvärr inte angivet.

Det friherrliga vapnets första fält innehåller Adolf Fredriks namnchiffer. Faskinen i andra fältet symboliserar rättsskipning och alluderar möjligen till yngsta brodern Johans tjänst som landshövding. I tredje fältet återfinns åtta röda kulor i ett fält av silver vilket är friherrliga ätten nr 155 Staël von Holsteins vapen. Äldsta brodern Joachims hustru hette Wilhelmina Staël von Holstein (1724–1786). I fjärde fältet syns en korslagd musköt och svärd samt fyra hästskor vilket är adliga ätten nr 704 Skoghs vapen. De tre brödernas moder hette Maria Sofia Skogh (1694–1760). I mitten syns det Beck-Friisska hjärtvapnet.

Friherrevapnet är ovanligt då det har tre hjälmar i stället för två vilket är brukligt. Det har sin förklaring i att adliga ätten Beck-Friis har två hjälmar då det är en kombination av två vapen. När en medlem av den friherrliga ätten 1771 upphöjdes i grevlig värdighet blev konsekvensen att grevevapnet föräddades fyra hjälmar istället för de normala tre.

INLÅNAT OCH DIGITALISERAT

Många sköldebrev finns i privat ägo. Riddarhuset vill gärna ta del av dessa och erbjuder därför en kostnadsfri digitalisering av föremålen med högupplöst skanning. Innehavaren av sköldebrevet erhåller en CD-skiva med bilderna.

DEPONERING OCH DONATION

Vi vill passa på att påminna om möjligheten att på ett tryggt och säkert sätt och utan kostnad kunna deponera eller donera sköldebrev i Riddarhusets arkiv. Ta gärna kontakt för närmare information, tel. 08-723 39 95, e-post: goran.morner@riddarhuset.se.

Vi är också tacksamma för aktuella uppgifter om innehav av sköldebrev, i privat ägo eller på offentliga institutioner. ☞

Göran Mörner, *riddarhusgenealog*

FOTO: GÖRAN MÖRNER.

Aktuella böcker

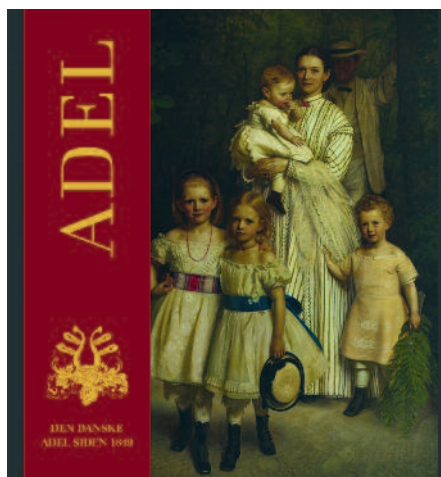
Redaktör: Oscar Langenskiöld, tel. 08-723 39 97, e-post: oscar.langenskiold@riddarhuset.se

NY BOK OM DEN DANSKA ADELN

Med anledning av att Dansk Adelsforening förra året gav ut *Danmarks Adels Aarbog nr 100* önskade man att markera detta jubileum med en bok om den danska adeln efter 1849. Ändamålet skulle vara en undersökning av hur adeln har anpassat sig till en ny tids villkor, i och med att adeln, genom den nya danska grundlagen av år 1849, förlorade varje förrättighet, privilegium eller annan med adelskapet förknippad fördel. Med denna grundlag gick Danmark från envælde över till demokrati och en, med vissa inskränkningar, folkvald riksdag. Genom den så kallade lensaflysningen år 1919 ändrades de stora godsens centrala betydelse för adelns ekonomiska situation. Dessa så kallade majorat, det vill säga gods och förmögenheter, ärvdes tidigare enligt särskilda successionsregler. Genom en för nordiska förhållanden ganska vittgående lagstiftning om tvångsinlösnings av mark och värdefullt lösöre, tvingade den danska staten ut dessa privata gods på öppna marknaden. Samtidigt skaffade staten billig mark åt godsens arbetskraft som nu i stället blev självständiga småbrukare.

Hur anpassade adeln sig till en ny tid i ett Danmark, där varje medborgare skulle ha lika villkor, och där adelsståndet hade förlorat både sin ekonomiska, politiska, sociala och kulturella betydelse? Vad innebär det egentligen att vara adlig i dag och vilken roll spelar adeln som bärare av ett särskilt kulturarv?

Boken är av stor vikt, inte endast för att den väger sina modiga tre kilo, utan också för den sammanfattande genomgången av de historiska förutsättningarna, adelns utveckling under det danska enväldet, lagstiftningen och hur adeln tvingades ändra sin självuppfattning. Den är förnämligt utstyrd: stort format med hårt omslag, halvband med guldtryck och adelsföreningens vapen, och med gediget kraftigt papper som låter text och bild komma till sin rätt. I de särskilda biografiska avsnitten är sidorna markerade med avvikande färg. Bildmaterialet är

mycket omfattande, varierat och emellanåt överraskande. Ståtliga målade representativa porträtt och ohögtidliga ögonblicksfotografier växlar med adlig målarkonst, herrgårdar, interiörer, jaktbilder, karikatyrer och en härlig valaffisch där en arbetsklädd socialdemokrat sopar undan överklassen.

I inledningens fyra kapitel och en epilog ger en lång rad författare sina bidrag. Ämnena är »Samhälle och politik», »Herrgård», »Konst och kultur», »Adel, status och symbolik» och »Yrke och näring». Epilogen sammanfattar och ger en karakteristik av adeln av i dag. Danmarks Adels Aarbog nämns, och hela verket suppleras med en omfattande litteraturlista, noter, bildförteckning, Orts- och personförteckning och korta omtalanden av samtliga författare, föredömligt på alla sätt.

Genom hela verket berättas om en lång rad avlidna adliga, och med nu levande finns både intervjuer och samtal. Dessa personporträtt med tillhörande stamtavlor är en utmärkt avvaxling till huvudtexterna. De gör bokens persongalleri närvarande och vidkommande och visar bland annat i hur hög grad dagens adliga äktenskap ligger långt från tidigare tiders giftermål innanför det egna ståndet.

För denna läsare var i synnerhet den inledande historiska genomgången av förutsättningarna för och etablerandet av ämbetsadeln på 1660-talet, då enväldet infördes,

mycket givande. Denna del är synnerligen välskriven och intressant, inte minst då den tydligt visar skillnaderna på adelns ställning i Danmark och i Sverige. Medan den svenska adeln hade sin ekonomiska storhetstid fram till reduktionen, men härefter ändå kunde fortsätta sin politiska verksamhet på riksdagarna, blev danska adeln helt beroende av kungamaktens välvilja. Någon riddarhusinstitution etablerades aldrig i Danmark, och med undantag av kungens rådgivare och ämbetsmännen i den statliga administrationen, hade adeln i Danmark under denna tid egentligen ingen politisk betydelse. Men medan svenska adeln genom representationsreformen 1866 förlorade sin politiska betydelse, fick i synnerhet de adliga danska storgodsägarna stort inflytande på lagstiftningen under 1800-talets sista hälft, genom den privilegierade valrätten till Landstinget som infördes 1866. Fram till 1901 innebar detta ett effektivt förhindrande av parlamentarismens införande och regeringen leddes länge av storgodsägare.

Boken innehåller ett avsnitt om adelsheraldik skrivet av Kungl. vapenmålaren Ronny Andersen. Danska riksarkivets förre heraldiska expert Nils G. Bartholdy har skrivit om rangadelssystemet och grevarna Poul och Henrik Holstein har författat avsnittet om de adliga jungfrustiften i Danmark. Heraldik ingår självfallet i många av bokens illustrationer.

Detta nya standardverk om Danmarks adel rekommenderas varmt. Landets främsta adelsexpert har bidragit med faktsäckad information, och ger med nya och också otidiga vinklar på Danmarks adel genom de senaste 150 åren en modern och vetenskapligt dokumenterad genomgång av de valda ämnesområdena.

Boken kan beställas direkt från förlaget.

Carl-Thomas von Christiernsen

Lars Bisgaard och Mogens Krag (red.)

ADEL. Den danske adel siden 1849. 592 s., illustrerad, Gads Forlag. Utgiven i samarbete med Dansk Adelsforening

OM MEDELTIDSHERALDIK

Genom medeltiden beseglades urkunder med sigillavtryck. På så sätt har medeltida vapensköldar bevarats till eftervärlden. Dessa utgör en viktig nyckel till den svenska medeltidshistorien och med hjälp av vapnen har man försökt identifiera vem som var vem och vilka som är släkt med varandra, en inte lätt uppgift.

Kaj Janzon är en av landets främsta medeltidsgenealoger och arbetar för närvarande med Riddarhusets bokverk *Äldre svenska frälsesläkter. I Vapenlikhetsfällan* visar han att rekonstruktioner av medeltida ätter och släktkretsar med hjälp av vapenlikheter i mycket har vilat på felaktiga antaganden i det att man har projicerat 1600-talets teoretiska heraldik vid uttolkningen av medeltidens heraldiska praxis. Han sammanfattar sina iakttagelser, bland dem att det egentligen inte fanns vad vi skulle kalla ättevapen under medeltiden, att sigillet i första hand var den enskilda individens namnstämpel och att även frälskvinnor kunde ha sigill med heraldiska vapen.

En stor del av boken består av rättelser och kompletteringar till Jan Ranekes trebandsverk *Svenska medeltidsvapen*.

Denna rikt illustrerade bok är ett måste i den medeltidsheraldiska bokhyllan.

Kaj Janzon

Vapenlikhetsfällan. Vapen- och sigillbruk under svensk medeltid.

94 s., illustrerad, *Svensk genealogisk tidskrift*, Svenska Genealogiska Samfundet

EUROPAS ADEL PÅ 1900-TALET

I denna jämförande studie om 1900-talets europeiska adel har fjorton internationella historiker, sociologer och antropologer fokuserat på de förändringar som adeln genomgick under förra seklet. Hur påverkades adeln av totalitära regimers uppkomst och inte minst Andra världskriget och Kalla kriget? Hur hanterade adeln förluster av politisk och ekonomisk makt? Går det att se mönster i den heterogena europeiska adelns strategier för överlevnad?

Historikern Göran Norrby behandlar det svenska perspektivet i en välskriven artikel.

Yme Kuypers, Nikolaj Bijleveld, Jaap Dronkers (red.)

Nobilities in Europe in the Twentieth Century. Reconversion Strategies, Memory Culture and Elite Formation.

358 s., illustrerad, Peeters

Efterlysning: Berättelser om vapensköldar

VAD VET NI OM ÄTTENS VAPENSKÖLD?

Till bokverket om Riddarhusets vapensköldar ber vi om hjälp från Arte et Martes läsekrets.

– Kunskap som finns i släkterna i dag är värdefull att ta tillvara. Det kan finnas muntliga familjetraditioner om vad vapnets olika bilder syftar på eller vad dess symboliska innebörd är. Ofta nog är förklaringsmyter, skrönor eller anekdoter intressanta att dokumentera, oavsett deras eventuella sanningshalt, som exempel vad personer genom tiderna tyckt och tänkt om vapnet i fråga, säger Magnus Bäckmark, heraldiker och författare till bokverket om Riddarhusets vapensköldar.

Ibland finns forskningsrön eller hypoteser om tillkomsten av vapnet eller själva målningen i Riddarhusalen. Det kan till exempel röra sig om fynd av en kvittens eller anteckning som visar vem som utfört målningen och när. Ett annat exempel kan vara att någon har utfört en inventering av äldre återgivningar av ett vapen, för att klargöra hur vapenbilden varierat eller utvecklats över tid (där så varit fallet). Sådant kan påträffas exempelvis i någon kulturhistorisk publikation, i en släktförenings medlemsblad – eller fortfarande vara publicerat.

Allt sådant, muntliga traditioner likväl som tips och hänvisningar, är Magnus Bäckmark intresserad av att få ta del av. Ta gärna kontakt med honom snarast möjligt, senast vid 2016 års slut. Utgivning av boken planeras till 2019. Kontaktuppgifter: Magnus Bäckmark, Hults båtmannstorp, Svinningevägen 38, 184 44 Åkersberga. Telefon: 08-756 37 90, e-post: magnus.baeckmark@swipnet.se.

Den som vill läsa mer om det pågående bokprojektet kan göra det under rubriken Aktuellt på riddarhuset.se.

STJÄRNEVIK

FÖR UTHYRNING

Herrgården Stjärnevik, 4 mil söder om Linköping, 1 mil till Rimforsa.
Cirka 30 min resa till Linköping.

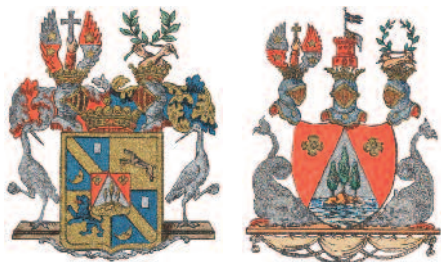
Herrgården kommer under 2016 att totalrenoveras till det yttre, både fasader och tak. Boyta är ca 520 m² samt 60 m² biyta. Intresserad hyresgäst har möjlighet att påverka den inre renoveringen. Det finns även förutsättningar för kontor- och/eller ateljé-utrymmen. Bredbandsfiber är indraget.

Vacker utsikt över sjön Åsunden med trädgården ner till stranden. Stjärnevik tillhör stiftelsen O.G. Paulis donationsfond och är instiftarens föräldrahem.

Intresse anmäls till Riddarhuset, domändirektören Hans von Stockenström,
mobil 070-555 7186, e-post: stocken@berga.se,
som även svarar på frågor om Stjärnevik.

Från släktföreningarna

CEDERSTRÖM

Föryngring och expansion – det var tankarna bakom Cederströmska släktsammankomsten 2015. Hur håller man ihop släkten? Hur får man den yngre generationen att tycka det är intressant med släktmöten och vilja delta?

Styrelsen för Grevliga och friherrliga ätterna Cederströms släktförening funderade på dessa frågor inför släktmötet den 13–14 juni 2015. Det gällde att skapa ett möte som tilltalade alla. Det skulle finnas något som var tillräckligt intressant för alla åldrar för att medlemmarna skulle ta med sina familjer och resa till Stockholm för att spendera en försommarhelg med släkten.

Lördagen började med gemensam lunch på Lilla Hasselbacken på Djurgården. Det var samma dag som prins Carl Philip gifte sig, Stockholm var nystädat och smyckat. Solen sken från en klarblå himmel vilket gav en utmärkt start på helgen.

Lunchen blev högljudd och stämningen var i topp. Efter lunchen väntade bokade

5-kampsvårdar vid Gröna Lunds grindar. Medan de yngre, med en förälder som förkläde, fick åkband och snabbt försvann i olika grupperingar, organiserades övriga in i olika 5-kamps lag. Kampen mellan lagen blev stenhård. Om många under lunchen satt sig med de släktingar man kände sedan tidigare, bidrog 5-kampslagen till att deltagarna nu fick möjlighet att umgås med andra i släkten. Det gemensamma programmet avslutades med återsamling och prisutdelning. Kvällen var fri att stanna kvar på Gröna Lund, passa på att ha en familjemiddag, nu när så många var samlade eller utnyttja något av allt det Stockholm kan erbjuda en varm, vacker försommarkväll.

På söndagsmorgonen avgick det koleldade ångfartyget Tärnan klockan 09.30 från Strandvägskajen. Deltagarna skulle få uppleva hur det var att färdas i Stockholms skärgård i början av 1900-talet. Ett stilla duggregn föll tidvis denna morgon men stämningen var det inget fel på. Frukost bjöds på båten och färden gick via Skurusundet och Baggensstaket mot Beatelund, Cederströmska släktens »urhem». Alla nuvarande grenar av ätten Cederström härstammar från riksrådet Olof Cederström och hans hustru Maria Charlotta Rålamb vilken ärvt Beatelund efter sin far, Bror Rålamb.

Efter två timmars färd angjordes Beatelunds brygga, där nuvarande ägare, Sten och Birgitta Westerberg, tog emot sällskapet. Där anslöt

också de släktingar som åkt med den abonnerade bussen, då alla inte rymdes på båten.

Efter guidad visning av Beatelund och promenad i barockträdgården intogs en utomordentlig lunch i Fåfången. Till kaffet startade släkstmötesförhandlingarna vilka avslutades under båtfärden hem. På tillbavägen serverades förfriskningar och solen titade fram. En fin avslutning på en lyckad helg att döma av den positiva feedback styrelsen fått från deltagarna.

Målet med föryngring och expansion, hur gick det? Totalt 97 personer deltog under släkstmötet. Åldern varierade mellan 1 och 81 år, i många fall var tre generationer samlade. Medlemmar kom inte bara från Stockholm, Uppland, Gotland och andra omkringliggande landskap, utan även från Skåne, Frankrike, Spanien, Norge och England.

Nu blir utmaningen att ta fram ett bra program till nästa släkstmöte 2018.

Louise Cederström, sekreterare

HEIJKENSKJÖLD

Heijkenskjöldska släktföreningen stiftades 1996 och upplöstes 2016.

Ätten kom ursprungligen från Tyskland till Sverige 1623 när kopparsmeden

JOHANNITERORDEN I SVERIGE

PRO FIDE - PRO UTILITATE HOMINUM

**UNDERSTÖD TILL ÄLDRE OCH SJUKA PERSONER
I SMÅ OMSTÄNDIGHETER**

Johanniterorden i Sverige fördelar årligen omkring 6 miljoner kronor till hjälporganisationer och till enskilda äldre och sjuka i Sverige och utomlands.

Av Johanniterordens totalt 13 stiftelser är tre reserverade för medlemmar ur Ridderskapet och adeln och den i Sverige ointroducerade adeln.

Ansökningsperioden varar mellan 15 maj och 15 augusti 2016. Mer information finns på Johanniterordens hemsida www.johanniterorden.se. Där finns också ansökningsblankett för nedladdning under ansökningsperioden.

För enskilda gäller att ekonomiskt behov enligt Skatteverkets definition skall föreligga, dvs. en årlig inkomst av tjänst (pension, etc.) på högst fyra prisbasbelopp (2016: 177.200:–). Sociala behov kan beaktas.

POSTADRESS: Johanniterorden i Sverige, Box 24172, 104 51 Stockholm, tel. 08-664 40 20

Detlof Heijke invandrade som arbetskraft till Säter för att arbeta på ett nyanlagt gårdsbruk för att gåra Kopparbergets koppar till kopparmynt i Kronans regi.

Ättens urfader hette Detlof Heijke (1707–1775). Han var bergsråd och adlades år 1761 med namnet Heijkensköld. År 1773 introducerades ätten Heijkensköld på Riddarhuset med nummer 1983. Släkten har funnits och verkat vid de olika bruksorterna i Bergslagen genom åren.

Ändamålet med släktföreningen var att verka för sammanhållning inom släkten, tillvarata gemensamma släktintressen samt forska i släktens historia.

Att verka för sammanhållning inom släkten har genomförts med elva släktträffar och årsmöten. Den 23 juni 1996 hölls den första träffen i Hällefors i samband med att Krokbornsparken, skapad av Detlof Heijkensköld, firade 200-årsjubileum. Vid detta tillfälle bildades släktföreningen och släktens huvudman Thor Heijkensköld valdes till ordförande. Middag intogs på Hällefors herrgård och släktmedlemmarna besökte parken där spelet om Krokborn uppfördes. Pjäsen handlade om Detlof Heijkensköld och hans familj. I spelet förekom Charlotta Heijkenskölds skapelse Hälleforsdräkten. Reportage om släktföreningens bildande publicerades i Bergslagsposten.

Vid tre tillfällen har träffarna genomförts vid släktens ursprung i Gammelbo och Hällefors. Detlof Heike-Heijkensköld föddes i Gammelbo och var disponent för släktgodset Gammelbo åren 1747–1775 och år 1761 även för Hällefors med dåvarande Hälleforsverken. Andra tillfällen har träffarna haft anknytning till släktens historia, exempelvis Grimsö herrgård, Stora Gården i Kopparberg, Malingsbo, Skinnskattebergs herrgård, Elfviks herrgård, Arboga och besök till Riddarhuset. Vid ett tillfälle besöktes Liljeholmsbadet. Gustaf Heijkensköld var civilingenjör och uppfinnare. Han konstruerade och byggde det flytande pontonbadhuset Liljeholmsbadet i Stockholm 1930, som fortfarande är i drift.

En hemsida upprättades av Peter Heijkensköld för att tillvarata gemensamma släktintressen där information, material, personregister med mera finns om släkten. På hemsidan finns även Syster Heijkenskölds gedigna släktforskningsmaterial från boken *Heijkensköld en bergsmanssläkts historia* inskannad. År 2011 fördes materialet över till CD-skivor för försäljning. Det finns även släktträd i olika utformningar från dåtid till nutid med bland annat Marianne Dombret,

f. Heijkenskölds tecknade stamträd.

Föreningen har efter 20 år beslutat att lägga ner Heijkensköldska släktföreningen utifrån minskat intresse att driva den i sin nuvarande utformning. Det framkom önskemål från medlemmarna att ha kvar hemsidan www.heijkenskjold.net som kontaktpunkt för släkten.

Ordförande vill tacka alla i styrelsen för engagemang och idéer till de olika släktträffarnas innehåll och upplägg genom åren samt tacka medlemmarna för förtroendet som ordförande.

*Katarina Bredenhof Heijkensköld,
ordförande*

RIBBING

Ribbingska släktföreningen samlade 65 deltagare till släktträff på Riddarhuset den 7–8 november 2015. Särskilt glädjande var ett stort antal yngre samt tillresta från USA. Efter festmiddag skakades maten ner med hjälp av en linedance i Stenhallen, varefter följde samkväm i Sällskapsvåningen.

Dagen därpå var det dags för släktföreningsmöte. Innan detta guidade Ulf Hermelin en intresserad och mycket uppskattande skara genom valda delar av Riddarhuset.

Mötet inleddes med minnesord över de senaste tre årens bortgångna och en stunds tystnad varpå följde ett klarinetsolo av Erling Ribbing. Under mötet diskuterades frågor om formerna för fortsatta möten mot bakgrund av dagens krav på allas jäkt. Slutatsen blev beslut om samling för fortsättning. Information gavs också om föreningsgrupp på facebook samt om en genomförd restaurering av en väl sammanhållen samling begravningsvapen från ättens sista fideikommiss, Ulfsnäs. Olof Ribbing berättade om en digitalisering av Magdalena Ribbings bok *Ätten Ribbing – 700 år i Sveriges historia*, som gjorts sökbar med koppling till en av Olof framtagna släktkarta.

Vid mötets avslutning tackades föreningsfestkommitté under ledning av Eva Hultman Ribbing för ännu en glad och värdig fest. Claes Ribbing valdes till ny ordförande, Louise Ribbing till vice. Olof Ribbing och Peder Ribbing kallades av mötet till hedersledamöter efter många år i olika befattningar och uppgifter i styrelse och för föreningen.

Peder Ribbing, avgående ordförande

SÖDERHJELM

Söderhielska släktföreningen har efter längre tids vila väckts till liv igen. Den 23 augusti 2015 träffades 25 medlemmar ur släkten Söderhielm/Söderhjelm och beslöt att kalla till ett släktmöte för att välja en styrelse.

Släktmötet blev av den 21 november 2015 då cirka 65 medlemmar från hela Sverige och även en medlem bosatt i Helsingfors träffades på Riddarhuset i Stockholm. Eftermiddagen inleddes med kaffe och mingel. Tillsammans fick vi se Söderhielska skoldebrevet som förvaras på Riddarhuset och andra medförda föremål knutna till släkten Söderhielska olika grenar. I Riddarhussalen beskådades sedan Söderhielska släktvapnet och medlemmar från de olika grenarna av släkten Söderhielm/Söderhjelm berättade om våra anfäder, vilket var ett mycket uppskattat inslag.

En styrelse valdes: Henrik Söderhielm (huvudmannagrenen), Susanne Söderhielm-Blid (huvudmannagrenen), Anna Söderhielm-Bellwart (yngre; första grenen), Karolina Söderhielm (yngre; första grenen), Catharina Söderhjelm (yngre; fjärde grenen), Rebecka Söderhielm (yngre; fjärde grenen), C. Fredrik L. Söderhielm (yngre; fjärde grenen).

Dagen avslutades med en trevlig middagsbuffé i Lantmarskalksvåningen.

Den valda styrelsen träffades den 4 februari 2016 för att konstituera sig och planera vidare för Söderhielska släktföreningen. Nya styrelsen fick följande utseende: Henrik Söderhielm utsågs till ordförande, Catharina Söderhjelm utsågs till sekreterare, Anna Söderhielm-Bellwart utsågs till kassör/skattmästare.

Catharina Söderhjelm, sekreterare

TERSMEDEN

Tersmedenska släktföreningen höll sitt första släktmöte den 4 maj 1912. Fredagen den 22 maj 2015 samlades 73 personer, släktmedlemmar och gäster, på Ramnäs bruk i Västmanland för att dagen efter hålla det 33:e ordinarie släktmötet.

Vi inkvarterades i den Schenströmska

herrgården vid Kolbäckån som i dag är ett konferenshotell. Under en period ägdes den och den Tersmedenska herrgården, på andra sidan ån, av släkten Tersmeden. Som brukligt deltog släktingar från Finland med namnet Cedercreutz.

Lördagen inleddes med ett besök i Söderbärke kyrka som är renoverad och utsmyckad av Jacob Tersmeden med släktingar på 1700-talet. En kort andakt hölls av vår präst Jacqueline Tersmeden.

Efter en lunch på Schenströmska herrgården ägde släktmötet rum i det gamla stallet. Mötet kunde konstatera att ekonomin är god och att åtskilliga understöd och stipendier delats ut under den gångna treårsperioden. Efter sedvanliga mötesfrågor och val av styrelse beskrev ordförande James Tersmeden en idé om att införa ett stödmedlemskap. Bakgrunden är att antalet ättemedlemmar minskar medan övriga intresserade släktingar jämförelsevis ökar. Utöver bidragen subventioneras släktmöten- och resor kraftigt. Vi vill naturligtvis fortsätta bevara den goda släktsamhörigheten även bland icke ättemedlemmar.

Det var kallt och dragit i det gamla stallet vilket bidrog till att diskussionen blev kort. Mötet avslutades med att släktföreningens

medalj i brons delades ut till Anna Tersmeden och Robert Mattson för förtjänstfulla insatser i föreningen. De släktmedlemmar som inte tidigare fått släktboken kunde nu kvittera ut ett exemplar av den 560-sidiga praktboken med en vikt på nästan två kilo!

Det konstituerande styrelsemötet hölls efter mötet i den Tersmedenska herrgården. Styrelsen fortsätter att behandla frågan om ett stödmedlemskap och återkommer eventuellt med ett förslag till mötet 2018.

Middag hölls i den Schenströmska herrgården och därefter dans och umgänge. Vi märkte inget av herrgårdsspöket som lär vara baron Adolf Tersmeden som ångrar att han sålde Ramnäs bruk med herrgårdar 1907. Mediet Terry Evans har tidigare anlitats för att den gamle Adolf ska finna ro.

På söndagen besökte vi Larsbo bruk i Söderbärke socken och blev mycket personligt guidade av representanter från Larsbo Bruks Vänner under ledning av den tidigare ordföranden, Leif Karlsson. Tyvärr finns inte så mycket kvar att se av det forna bruket och herrgårdar, men en inspirerande visning gjorde besöket mycket levande.

Vi avslutade besöket med att åka till det närbelägna Norns bruk utanför Vikmanshyttan, som under en lång period ägdes av

släkten Tersmeden och på 1800-talet drevs ihop med Larsbo innan bruken lades ned och verksamheten förvandlades till el- och skogsproduktion. Vi visades runt av Föreningen Norns Bruk Vänner. I Norn finns mycket att se och vi önskade att tiden hade medgett ett längre besök. Efter sedvanlig gruppfotoografering kunde bussen återvända söderut.

Ett stort tack till Göran Tersmeden som lagt upp och ansvarat för programmet.

James Tersmeden, ordförande

Tj
till er tjänst

tar hand om barn och äldre
med kunskap, värme och empati

Vänligen kontakta
Ingrid von Celsing
0709-49 50 53

ivc@tillertjanst.se
www.tillertjanst.se

MEJT RESOR
RESOR BORTOM TID OCH RUM

APULIEN I HISTORIENS FOTSPÅR

4-10 NOVEMBER 2016

Följ med till det vackra Syditalien! Med utgångspunkt i Lecce berömt för sina många barockkyrkor gör vi utflykter längs kusten och inlandet där vi ser lämningarna efter greker, romare, bysantiner och den upplyste kejsar Fredrik II av Hohenstaufen. Vi ser bl a Otranto, Trani och Bari berömda för sina normandiska katedraler och romerska lämningar. Vi vandrar genom grottstaden Matera och besöker det mäktiga åttakantiga Castel del Monte.

Resfakta: Pris 18 850 SEK*. Enkelrumstillägg 2000 SEK. I priset ingår: flyg Stockholm - Bari t&r (vi bokar även flyg från andra destinationer). I priset ingår 4 måltider med vin. 3 nätter på 5-stjärnigt hotell i Lecce och 3 nätter på 4-stjärniga hotell i Bari, samtliga inträden och transporter enligt program. Detaljerat program www.mejtresor.se

*Med reservation för eventuella ändringar av skatter, flyg/färje- och hotellpriser samt valutakurser

Anmälan och frågor: tel 0704-220174, e-post: info@mejtresor.se.

Vi arrangerar även släktresor och andra specialresor.

Mejt Resor AB är medlem i Svenska resebyråföreningen (SRF) och har ställt erforderliga resegarantier till Kammarkollegiet.

Två specialresor med Hans Lepp

Hans Lepp, är konsthistoriker och kulturråd utbildad i Sverige och Italien. Han har bl a varit 1:a intendent vid Kungliga Husgerådskammaren, Sveriges kulturattaché i Tallinn och kulturråd vid Svenska institutet.

RIGA OCH HERTIGARNAS KURLAND

26-30 SEPTEMBER 2016

När hösten är som vackrast reser vi till Lettland. Vi besöker de kurländska hertigarnas "Versailles", slottet Rundale/Ruhenthal. Uppfört av Bartolomeo Rastrelli för hertig Ernst Johann von Biron. Vid besök på välhållna godset Mežotne/Mesothien uppfört av Giacomo Quarenghi för släkten von Lieven intar vi även en herrgårdslunch. I Riga vandrar vi i den medeltida gamla staden med flera svenskminnen och i jugendkvarteren med Michail Eisensteins anslående byggnader.

Resfakta: Pris 6 550 SEK per/person* del i B2 insideshytt och 7 250 SEK per/person del i A-hytt med fönster t&r med Tallink Stockholm-Riga, två nätter på fyrstjärnigt hotell i Riga, tre middagar med vin, en lunch, samtliga transporter och inträde. Detaljerat program www.mejtresor.se.